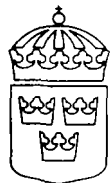

Justitieutskottets betänkande

1987/88:7

om anhållande och häktning m. m.
(prop. 1986/87:112 jämte motioner)

JuU
1987/88:7

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet ett regeringsförslag att ändra förutsättningarna för att besluta om häktning och att förkorta de tidsfrister inom vilka ett frihetsberövande på grund av misstanke om brott måste prövas av domstol.

Förslaget i den sistnämnda delen är föranlett av att det svenska regelsystemet behöver anpassas till den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen).

Utskottet tillstyrker i huvudsak regeringens förslag. Utskottet förordar dock en jämkning i fråga om den tid som ett frihetsberövande får pågå utan att domstol prövar grunden för detta. Jämkningsen innebär en precisering och en förkortning av tidsfristen. Enligt utskottet bör den längsta tid som får förflyta mellan frihetsberövandet (gripandet) och domstolens prövning bestämmas till högst fyra dygn.

Vidare gör utskottet i frågan om förutsättningarna för häktning ett antal uttalanden i klargörande syfte. Utskottet understryker sålunda att det nya institutet utredningshäktning skall komma till användning enbart i fall då det påkallas av särskilt komplicerade omständigheter i förundersökningen. Utskottet, som tillstyrker att det nya begreppet risk används som beviskrav vid de särskilda häktningsförutsättningarna, uttalar att det självfallet måste gälla att risken framstår som konkret. Ett annat krav är enligt utskottet att risken verkligen är beaktansvärd. Utskottet utgår också ifrån att ett sådant hänsynstagande till risk för återfall i viss brottslighet som i propositionen har sagts vara önskvärt kommer att vara naturligt för domstolarna i deras bedömning i de enskilda fallen.

Mot utskottets beslut har reserverat sig *dels* en ledamot (s) i fråga om utredningshäktning och beviskravet för de särskilda häktningsgrunderna, *dels* utskottets (m)-ledamöter i fråga om tidsfristen för omprövningsförhandling efter utredningshäktning, skriftligt material vid häktningsförhandlingen och resursbehovet i följd av reformen, *dels* utskottets (fp)-ledamöter i fråga om domstolarnas terminalåtkomst till kriminalregistret.

Särskilda yttranden i olika frågor har avgetts av en ledamot (s).

I proposition 1986/87:112 har regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta de genom propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid,
3. lag om ändring i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål,
4. lag om ändring i lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom samt
5. lag om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister.

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisas till vad som anförs i det följande under rubriken Utskottet på s. 23.

I samband med propositionen behandlar utskottet

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1986/87:Ju127 av Göran Ericsson (m), 1986/87:Ju128 av Oskar Lindkvist och Karl-Erik Svartberg (s), 1986/87:Ju129 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) samt 1986/87:Ju130 av Birgit Friggebo och Margitta Edgren (fp),

dels en under den allmänna motionstiden år 1986 väckt motion 1985/86:Ju702 av Siw Persson (fp),

dels en under den allmänna motionstiden år 1987 väckt motion 1986/87:Ju816 (delvis) av Yngve Wernersson (s).

Motionsyrkandena redovisas på s. 21 f.

De vid propositionen fogade lagförslagen, av vilka de fyra första har granskats av lagrådet, här följande lydelse.

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 19 kap. 12 §, 24 kap., 25 kap. 1 §, 51 kap. 8 och 13 §§, 52 kap. 10 §, 54 kap. 5 § samt 55 kap. 15 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

19 kap.

12 §

Vad i detta kapitel *stadgas äger motsvarande tillämpning* i fråga om *domstols* befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel.

Vad som sägs i detta kapitel skall tillämpas även i fråga om *domstolarnas* befattning med förundersökning och användande av tvångsmedel.

Om särskilda skäl föreligger, får en fråga om häktning tas upp även av rätten i en annan ort än som följer av reglerna i detta kapitel.

24 kap.

1 §¹

Är någon på sannolika skäl misstänkt för brott, för vilket är *stadgat* fängelse ett år eller däröver, *må han* häktas, om med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller annan omständighet *skäligen kan befaras*, att han avviker eller *annorledes undandrager* sig lagföring eller straff eller genom *undanröjande* av bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning, eller *ock anledning förekommer*, att han *fortsätter sin brottsliga verksamhet*.

Den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott, för vilket är *föreskrivet* fängelse ett år eller däröver, *får* häktas, om *det* med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller *någon* annan omständighet *finns risk för* att han

1. avviker eller *på något annat sätt undandrar* sig lagföring eller straff,

2. genom att *undanröja* bevis eller på *något annat sätt* försvårar sakens utredning eller

3. *fortsätter sin brottsliga verksamhet*.

Är brottet *ringare än i första stycket sägs men kan därefter följa* fängelse och har den misstänkte *icke stadigt hemvist inom riket, må han* häktas, om *det skäligen kan befaras*, att han avviker.

Är för brottet *icke stadgat* lindrigare straff än fängelse i två år, skall häktning ske, om det *ej* är uppenbart, att *anledning därtill saknas*.

Kan det *antagas*, att den misstänkte kommer att dömas *allenast* till böter, *må häktning icke ske*.

Är för brottet *inte föreskrivet* lindrigare straff än fängelse i två år, skall häktning ske, om det *inte* är uppenbart, att *skäl till häktning saknas*.

Kan det *antas* att den misstänkte kommer att dömas *endast* till böter, *får häktning inte ske*.

¹ Senaste lydelse 1975: 670.

2 §

Den som på sannolika skäl *misstänkes* för brott *må*, oberoende av brottets beskaffenhet, *häktas*, om han är okänd och *undandrager sig att uppge* namn och hemvist eller *anledning förekommer, att hans uppgift därom är osann, så ock* om han saknar hemvist inom riket och det *skäligen kan befaras*, att han genom att *begiva sig från riket undandrager sig* lagföring eller straff.

Den som på sannolika skäl är *misstänkt* för brott *får häktas* oberoende av brottets beskaffenhet,

1. om han är okänd och *vägrar att uppge* namn och hemvist eller om hans uppgift om detta kan antas vara osann, eller

2. om han saknar hemvist inom riket och det *finns risk för* att han genom att *bege sig från riket undandrar sig* lagföring eller straff.

3 §

Även den som endast är skäligen misstänkt för brott får, med den begränsning som följer av 19 §, häktas, om

1. förutsättningarna för häktning i övrigt är uppfyllda enligt vad som sägs i 1 § första och tredje styckena eller 2 § och

2. det är av synnerlig vikt att han tas i förvar i avvaktan på ytterligare utredning om brottet.

3 §²

Om det på grund av den misstänktes ålder, hälsotillstånd eller annan liknande omständighet kan befaras att häktning skulle komma att medföra allvarligt men för den misstänkte, får häktning ske endast om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas. Detsamma gäller kvinna som har fött så kort tid förut att häktning kan befaras medföra allvarligt men för barnet. Vill den misstänkte inte underkasta sig övervakning, skall häktning ske.

Om ytterligare *inskränkning* i fråga om häktning av den som är under aderton år är särskilt stadgat.

Att reseförbud eller anmälnings-skyldighet får träda i stället för häktning stadgas i 25 kap.

4 §

Om det på grund av den misstänktes ålder, hälsotillstånd eller någon annan liknande omständighet kan befaras att häktning skulle komma att medföra allvarligt men för den misstänkte, får häktning ske endast om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas. Detsamma gäller kvinna som har fött så kort tid förut att häktning kan befaras medföra allvarligt men för barnet. Vill den misstänkte inte underkasta sig övervakning, skall häktning ske.

Om ytterligare *inskränkningar* i fråga om häktning av den som är under arton år finns särskilda bestämmelser.

Att reseförbud eller anmälnings-skyldighet får träda i stället för häktning föreskrivs i 25 kap.

² Senaste lydelse 1981: 1294.

4 §

Beslut om häktning meddelas av rätten.

5 §³

Förekomma mot någon skäl till häktning, må han i avbidan på rättsens beslut därom anhållas.

Äro ej fulla skäl till häktning, må den misstänkte dock anhållas, om det finnes vara av synnerlig vikt, att han i avbidan på ytterligare utredning tages i förvar.

Beslut om anhållande meddelas av åklagaren. *Beslutet skall innehålla uppgift om det brott misstanken avser samt ange grunden för anhållandet.*

Förekomma mot någon skäl till anhållande men kan beslut därom icke utan fara avvaktas, må polisman även utan sådant beslut gripa honom.

Träffas den som begått brott, varå fängelse kan följa, å bar gärning eller flyende fot, må han gripas av envar. Envar må ock gripa den som är efterlyst för brott. Den gripne skall skyndsamt överlämnas till närmaste polisman.

Då någon gripits, skall anmälan därom skyndsamt göras hos åklagaren. Denne har att efter förhör, som avses i 8 §, omedelbart besluta, om den gripne skall anhållas eller friges.

6 §⁵

Har den, vilkens anhållande beslutats, avvikit eller är han eljest inte närvarande då beslutet medde-

5 §

Beslut att häkta någon meddelas av rätten. *I häktningsbeslutet skall anges det brott som misstanken avser och grunden för häktningen.*

Om hävning av häktningsbeslut finns bestämmelser i 20 §.

6 §

Om det finns skäl att häkta någon, får han anhållas i avvaktan på rättens prövning av häktningsfrågan.

Finns inte fulla skäl till häktning men är den misstänkte skäligen misstänkt för brottet, får han anhållas, om det är av synnerlig vikt att han tas i förvar i avvaktan på ytterligare utredning.

Beslut om anhållande meddelas av åklagaren. *I anhållningsbeslutet skall anges det brott som misstanken avser och grunden för anhållandet.*

7 §⁴

Om det finns skäl att anhålla någon, får en polisman i brådska fall gripa honom även utan anhållningsbeslut.

Om den som har begått brott, på vilket fängelse kan följa, påträffas på bar gärning eller flyende fot, får han gripas av envar. Envar får ock så gripa den som är efterlyst för brott. Den gripne skall skyndsamt överlämnas till närmaste polisman.

8 §

Har beslut att anhålla någon meddelats i hans frånvaro, skall han, så snart beslutet har verk-

³ Senaste lydelse 1981: 1294.

⁴ Senaste lydelse 1981: 1294.

⁵ Senaste lydelse 1981: 1294.

las, skall, så snart beslutet verkställts, anmälan därom göras hos åklagaren.

ställts, förhöras av polisman eller åklagare. Har åklagaren inte redan underrättats om frihetsberövandet, skall det skyndsamt anmälas till honom. Åklagaren skall efter förhöret omedelbart besluta om den misstänkte skall förbli anhållen.

Har någon gripits enligt 7 §, skall han så snart som möjligt förhöras av polisman eller åklagare. Har åklagaren inte redan underrättats om frihetsberövandet, skall det skyndsamt anmälas till honom. Åklagaren skall efter förhöret omedelbart besluta om den misstänkte skall anhållas. Anhålls inte den misstänkte, skall beslutet om gripande omedelbart hävas.

Avviker den som misstänks för brott och förekommer skäl till hans anhållande, får åklagaren efterlysa honom.

Om den som misstänks för brott avviker och det finns skäl att anhålla honom, får åklagaren efterlysa honom.

8 §⁶

Den som anhållits enligt 6 § eller gripits enligt 7 § skall, så snart det kan ske, för förhör inställas för åklagaren eller för polisman som har fått i uppdrag att hålla förhöret.

9 §⁷

Då någon anhålls eller då beslut om anhållande som avses i 6 § verkställs, skall den anhållne erhålla besked om det brott misstanken avser samt grunden för anhållandet. Den anhållnes närmaste anhöriga och annan som står den anhållne särskilt nära skall, så snart det kan ske utan men för utredningen, underrättas om anhållandet. En sådan underrättelse får dock inte utan synnerliga skäl lämnas mot den anhållnes önskan.

Då någon anhålls eller då ett anhållningsbeslut enligt 8 § första stycket verkställs, skall den anhållne få besked om det brott som han är misstänkt för samt grunden för anhållandet. Den anhållnes närmaste anhöriga och andra personer som står den anhållne särskilt nära skall underrättas om anhållandet så snart det kan ske utan men för utredningen. En sådan underrättelse får dock inte utan synnerliga skäl lämnas mot den anhållnes önskan.

10 §

Förekomma ej längre skäl för anhållande, skall den misstänkte omedelbart frigivas.

Om det inte längre finns skäl för ett anhållningsbeslut, skall åklagaren omedelbart häva beslutet.

⁶ Senaste lydelse 1981: 1294

⁷ Senaste lydelse 1981: 1294.

11 §

Den som är anhållen skall hållas i förvar men må eljest ej underkastas annan inskränkning i sin frihet, än som påkallas av ändamålet med anhållandet, ordningen å förvaringsplatsen eller allmän säkerhet. Vid hans förvaring eller förflyttning skall så förfaras, att den ej väcker onödigt uppmärksamhet.

Om inte anhållningsbeslutet hävs, skall åklagaren inom tid som anges i 12 § muntligen eller skriftligen göra framställning hos rätten om häktning av den anhållne.

I framställningen skall anges det brott som misstanken avser, grunden för häktningsyrkandet samt tidpunkten för frihetsberövandet.

Den anhållne och hans försvarare skall, om möjligt, genast under rättas om häktningsframställningen genom åklagarens försorg.

12 §⁸

Åklagaren skall, om inte den anhållne friges, senast dagen efter den, då beslut om anhållande meddelades eller då den anhållne enligt 8 § inställdes till förhör, avlåta framställning till rätten om hans häktande. Behövs det ytterligare utredning för prövning av häktningsfrågan, får åklagaren vänta med framställningen. Den skall dock avlåtas så snart det kan ske och senast på femte dagen efter den, då beslut om anhållande meddelades eller den anhållne inställdes för förhör. Görs inte framställning enligt vad som nu har sagts, skall den anhållne omedelbart friges.

Häktningsframställning skall göras samma dag som anhållningsbeslutet meddelades eller senast dagen därefter. Om det finns synnerliga skäl, får framställningen göras senast tredje dagen efter anhållningsbeslutet.

Har anhållningsbeslutet meddelats i den misstänktes frånvaro, skall vid tillämpning av första stycket som dag för beslutet anses dagen då beslutet verkställdes.

Görs inte häktningsframställning inom föreskriven tid, skall åklagaren omedelbart häva anhållningsbeslutet.

I samband med framställningen skall till rätten samt till den anhållne och hans försvarare överlämnas protokoll eller anteckningar över vad dittills förekommit under förundersökningen i den mån de har betydelse för prövningen av häktningsfrågan. Rätten kan dock medge att överlämnandet får anstå viss kort tid. Påkallas förhör med annan än den anhållne, skall också uppgift lämnas därom.

13 §

Då framställning enligt 12 § inkommit, skall rätten, så snart ske

Har en häktningsframställning gjorts, skall rätten samma dag eller

⁸ Senaste lydelse 1981: 1294.

kan och, om synnerligt hinder ej möter, sist å fjärde dagen därefter hålla förhandling i häktningsfrågan. Utsättes huvudförhandling att hållas inom en vecka, sedan framställningen inkom, må dock, om ej rätten finner särskild förhandling böra äga rum, med förhandlingen anstå till huvudförhandlingen.

senast dagen därefter hålla förhandling i häktningsfrågan. Om det finns synnerliga skäl, får förhandlingen dock hållas senare.

Häktningsförhandlingen får aldrig hållas senare än fjärde dagen efter det att den misstänkte greps eller anhållningsbeslutet verkställdes.

14 §⁹

Vid förhandling i häktningsfrågan skall den som yrkat häktning så ock, om ej synnerligt hinder möter för den anhållnes inställande, denne vara tillstädes.

Vid häktningsförhandlingen skall den som yrkar häktning och, om det inte finns synnerligt hinder, den anhållne vara närvarande.

Den som yrkat häktning skall ange de omständigheter, varpå yrkandet grundas. Den anhållne och hans försvarare skall få tillfälle att yttra sig. Utöver vad handlingarna från förundersökningen innehåller samt parterna i övrigt anför får utredning angående brottet inte förebringas, om det inte finns särskilda skäl till det.

Den som yrkar häktning skall ange de omständigheter som han grundar sitt yrkande på. Den anhållne och hans försvarare skall få tillfälle att yttra sig. Utöver vad handlingarna från förundersökningen innehåller samt vad parterna i övrigt anför får utredning angående brottet inte läggas fram, om det inte finns särskilda skäl till det.

15 §

Förhandlingen skall såvitt möjligt fortgå utan avbrott, till dess frågan kan avgöras. Uppskov må ej äga rum, med mindre synnerliga skäl äro därtill, och utan den misstänktes begäran ej längre än fyra dagar.

Häktningsförhandlingen skall, om möjligt, pågå utan avbrott till dess häktningsfrågan kan avgöras. Uppskov får äga rum endast om det finns synnerliga skäl till det. Uppskovet får inte vara längre än fyra dagar, om inte den misstänkte begär det.

Uppskjutes förhandlingen, skall, om ej rätten bestämmer annat, anhållandet fortfara.

Uppskjuts förhandlingen, skall anhållandet bestå, om inte rätten bestämmer något annat.

16 §

Sedan förhandlingen avslutats, skall rätten omedelbart meddela beslut i häktningsfrågan. Beslut om häktning skall innehålla uppgift å det brott misstanken avser samt kort angiva grunden för häktningen.

Sedan häktningsförhandlingen avslutats, skall rätten omedelbart meddela beslut i häktningsfrågan.

⁹ Senaste lydelse 1981: 1294.

Beslutas ej häktning, förordne rätten, att den anhållne omedelbart skall frigivas.

Beslutas häktning av en anhållen som inte är närvarande vid rätten, tillämpas 17 § tredje och fjärde styckena.

Beslutas ej häktning, skall rätten omedelbart häva anhållningsbeslutet.

17 §¹⁰

Fråga om häktning av den som inte är anhållen får tas upp på yrkande av åklagaren. Efter åtalet får rätten även på yrkande av målsäganden eller självmant ta upp frågan.

En fråga om att häkta den som inte är anhållen får tas upp på yrkande av åklagaren. Efter åtalet får rätten även på yrkande av målsäganden eller självmant ta upp frågan.

Då fråga om häktning väckts, skall, så snart ske kan, förhandling äga rum inför rätten. Om sådan förhandling gälle i tillämpliga delar vad i 14–16 §§ är stadgat. Har den misstänkte kallats till förhandlingen eller förekommer anledning, att han avvikit eller eljest håller sig undan, utgöra dock hans utevaro ej hinder för förhandlingen. Uteblir målsäganden, ehuru han kallats till förhandlingen, må frågan avgöras utan hinder därav.

Då en fråga om häktning enligt första stycket har väckts, skall häktningsförhandling inför rätten hållas så snart som möjligt. I fråga om sådan förhandling gäller i tillämpliga delar vad som sägs i 14–16 §§. Har den misstänkte kallats till förhandlingen eller finns det anledning att anta att han avvikit eller på annat sätt håller sig undan, utgör dock hans utevaro ej hinder för förhandlingen. Uteblir målsäganden trots att han kallats till förhandlingen, får frågan ändå avgöras.

Har rätten beslutat häktning av någon, som ej är vid rätten tillstades, skall, så snart beslutet verkställts, anmälan därom göras hos rätten.

Har rätten beslutat om häktning av någon som inte är närvarande vid rätten skall, så snart beslutet har verkställts eller hindret för hans närvaro har upphört, anmälan om detta göras hos rätten.

När en anmälan enligt tredje stycket har gjorts, skall rätten samma dag eller senast dagen därefter hålla förhandling i häktningsfrågan. Om det finns synnerliga skäl, får förhandlingen dock hållas senare. Häktningsförhandlingen får aldrig hållas senare än fjärde dagen efter det att häktningsbeslutet har verkställts eller hindret för den misstänktes närvaro vid rätten har upphört.

¹⁰ Senaste lydelse 1981: 1294.

18 §

Då rätten beslutar häktning enligt 16 § av anhållen eller enligt 17 § av någon, som är vid rätten tillstädes, eller då anmälan om häktningsbesluts verkställande inkommer, skall, om ej åtal redan väckts, rätten utsätta den tid, inom vilken åtal skall väckas. Denna må ej bestämmas längre, än som finnes oundgängligen erforderligt.

Överstiger den utsatta tiden två veckor, skall rätten, så länge den misstänkte är häktad och till dess åtal väckts, med högst två veckors mellanrum ånyo hålla förhandling, som sägs i 14–16 §§, och därvid särskilt tillse, att utredningen bedrivs så skyndsamt som möjligt. Finnes med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller av annan omständighet uppenbart, att förhandling inom nu angiven tid skulle vara utan betydelse, må dock rätten bestämma längre tids mellanrum.

Finnes den utsatta tiden otillräcklig, må rätten, om framställning därom göres före tidens utgång, medgiva förlängning av tiden.

Då rätten beslutar om häktning skall, om inte åtal redan har väckts, rätten sätta ut den tid, inom vilken åtal skall väckas. Tiden får inte bestämmas längre än vad som är oundgängligen nödvändigt.

Är den utsatta tiden otillräcklig, får rätten medge förlängning av tiden, om detta begärs före tidens utgång. Den misstänkte eller hans försvarare skall om möjligt beredas tillfälle att yttra sig.

Väcks inte åtal inom två veckor, skall rätten, så länge den misstänkte är häktad och till dess åtal har väckts, med högst två veckors mellanrum hålla ny förhandling i häktningsfrågan och därvid särskilt se till att utredningen bedrivs så skyndsamt som möjligt. Är det med hänsyn till utredningen eller av annan anledning uppenbart att förhandling inom nu angiven tid skulle vara utan betydelse, får rätten bestämma längre tids mellanrum.

Tid för åtals väckande behöver inte bestämmas då rätten beslutar om häktning enligt 3 § eller om häktning av någon som inte är närvarande vid rätten.

19 §

Har någon som är närvarande vid rätten häktats med stöd av 3 §,

skall åklagaren, så snart han anser att det finns sannolika skäl för att den misstänkte begått brottet, anmäla detta till rätten. Rätten skall samma dag eller senast dagen efter en sådan anmälan hålla ny förhandling i häktningsfrågan. Om det finns synnerliga skäl, får förhandlingen dock hållas senare. Förhandling måste alltid, oberoende av anmälan, hållas inom en vecka från häktningsbeslutet.

Om det när förhandlingen hålls inte framkommit sannolika skäl för att den misstänkte begått brottet eller i övrigt inte längre finns skäl för häktning, skall beslutet om häktning omedelbart hävas.

19 §

Har ej inom tid, som avses i 18 §, åtal väckts eller till rätten inkommit framställning om förlängning av tiden eller förekomma eljest ej längre skäl för häktning, förordne rätten omedelbart att den häktade skall frigivas.

20 §

Rätten skall omedelbart häva ett häktningsbeslut.

1. om inte inom den tid som avses i 18 § åtal har väckts eller förlängning av tiden har begärts eller

2. om det inte längre finns skäl för beslutet.

Innan åtal har väckts, får häktningsbeslutet hävas även av åklagaren. Rätten skall snarast underättas om åtgärden.

20 §

Väckes i mål, som fullföljts till högre rätt, fråga om häktning, äge denna utan förhandling besluta däröver; är den misstänkte anhållen skall beslut meddelas sist å fjärde dagen efter det framställning om hans häktande inkom till rätten. Finnes förhandling erforderlig, skall den hållas så snart ske kan. Om sådan förhandling gälle vad i 14–17 §§ är stadgat.

21 §¹¹

Dömes den misstänkte för brottet och är han häktad, pröve rätten enligt de i detta kapitel angivna grun-

Döms den misstänkte för brottet och är han häktad, skall rätten, enligt de grunder som anges i detta

¹¹ Senaste lydelse 1980: 378.

derna, huruvida han skall i häkte avbida, att domen vinner laga kraft; är den misstänkte å fri fot, må rätten förordna, att han skall häktas.

Vid tillämpning av första stycket skall bestämmelserna i detta kapitel om häktning av den, som skäligen kan befaras undandraga sig straff, gälla även i fråga om den som skäligen kan befaras undandraga sig utvisning. Förordnandet om häktning gäller dock ej under tid då den dömda avtjänar frihetsberövande påföljd som har ådömts honom i målet.

kapitel, pröva om han skall stanna kvar i häkte till dess domen vinner laga kraft. Om den misstänkte inte är häktad, får rätten förordna att han skall häktas.

Vid tillämpning av första stycket skall bestämmelserna i detta kapitel om häktning i de fall där det finns risk för att den misstänkte undandrar sig straff, gälla även i de fall där det finns risk för att den misstänkte undandrar sig utvisning. Förordnandet om häktning skall dock inte gälla under den tid då den dömda avtjänar en frihetsberövande påföljd som han har dömts till i målet.

22 §¹²

Den som är häktad skall utan dröjsmål föras till allmänt häkte.

Den som är gripen, anhållen eller häktad skall tas i förvar. Den som häktas skall utan dröjsmål föras till häkte.

Är det av synnerlig vikt att den häktade för utredning angående det brott, som föranlett häktningen, eller ett annat brott, för vilket han misstänks, förvaras på annan plats än som anges i första stycket, får rätten på yrkande av åklagaren förordna att överförandet tills vidare skall anstå. Rätten eller åklagaren får även besluta att den häktade, sedan han överförs till häkte, skall för förhör eller annan åtgärd inställas på en plats utom häktet.

Om det är av synnerlig vikt att den häktade, för utredning av det brott som föranlett häktningen eller något annat brott som han är misstänkt för, förvaras på en annan plats än som anges i första stycket, får rätten på åklagarens begäran förordna att den häktade tills vidare inte skall föras till häkte. Rätten eller åklagaren får även besluta att den häktade, sedan han förts till häkte, skall föras till en plats utom häktet för förhör eller annan åtgärd.

Om förvaring av häktad som undergår eller undergått rättspsykiatrisk undersökning gäller särskilda bestämmelser.

Om förvaring av den som är häktad och undergår eller har undergått rättspsykiatrisk undersökning finns särskilda bestämmelser.

23 §

Ej må annorledes än i detta kapitel eller eljest är stadgat någon i anledning av misstanke för brott hållas i förvar, även om han samtycker därtill.

Oavsett samtycke får ingen som är misstänkt för brott hållas i förvar annat än enligt föreskrift i detta kapitel eller annars i lag.

Om skyldighet för den som misstänkes för brott att kvarstanna för förhör stadgas i 23 kap.

Om skyldighet för den som misstänks för brott att stanna kvar för förhör finns bestämmelser i 23 kap.

¹² Senaste lydelse 1986: 649.

24 §¹³

Om *behandling* av anhållen eller häktad så ock om ersättning av allmänna medel åt oskyldigt häktad är särskilt stadgat.

Om *behandlingen* av den som är anhållen eller häktad samt om ersättning av allmänna medel åt den som varit oskyldigt anhållen eller häktad finns särskilda bestämmelser.

25 kap.

1 §¹⁴

Är någon skäligen misstänkt för brott, på vilket fängelse kan följa, och kan det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller annan omständighet skäligen befaras, att han avviker eller annorledes undandrar sig lagföring eller straff, men finns det i övrigt inte anledning att anhålla eller häkta honom, får, om det är tillräckligt, i stället förbud meddelas honom att utan tillstånd lämna honom anvisad vistelseort (reseförbud) eller föreskrivas att han på vissa tider skall anmäla sig hos anvisad polismyndighet (anmälningsskyldighet). Oberoende av brottets beskaffenhet får också reseförbud eller anmälningsskyldighet beslutas, om det skäligen kan befaras att den misstänkte genom att bege sig från riket undandrar sig lagföring eller straff.

Är någon skäligen misstänkt för ett brott, på vilket fängelse kan följa, och finns det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet risk för att han avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff, men finns det i övrigt inte anledning att anhålla eller häkta honom, får, om det är tillräckligt, i stället förbud meddelas honom att utan tillstånd lämna honom anvisad vistelseort (reseförbud) eller föreskrivas att han på vissa tider skall anmäla sig hos anvisad polismyndighet (anmälningsskyldighet). Oberoende av brottets beskaffenhet får också reseförbud eller anmälningsskyldighet beslutas, om det finns risk för att den misstänkte genom att bege sig från riket undandrar sig lagföring eller straff.

Föreligger mot någon skäl till häktning eller anhållande men kan det antas att syftet därmed kan tillgodoses genom reseförbud eller anmälningsskyldighet, får beslut härom meddelas även i andra fall än som avses i första stycket.

51 kap.

8 §¹⁵

För målets beredande skall vadeinlagen med därvid fogade handlingar delgivas vadesvaranden och föreläggande meddelas honom att inkomma med skriftligt genmäle.

För målets beredande skall vadeinlagen med därvid fogade handlingar delges vadesvaranden, som skall föreläggas att avge skriftligt genmäle.

Om det är uppenbart att vadetalan är ogrundad, får hovrätten dock genast meddela dom i målet utan att någon åtgärd enligt första stycket vidtas.

¹³ Senaste lydelse 1966: 302.

¹⁴ Senaste lydelse 1981: 1295.

¹⁵ Senaste lydelse 1984: 131.

Har underrätten avslagit yrkande om åtgärd, som avses i 26–28 kap., eller förordnat om hävande av sådan åtgärd, äge hovrätten omedelbart bevilja åtgärden att gälla, till dess annorlunda förordnas. Har underrätten beviljat åtgärd, som nu sagts, äge hovrätten omedelbart förordna, att vidare åtgärd för verkställighet av beslutet ej må äga rum. Är fråga om häktning eller reseförbud, må hovrätten ock utan motpartens hörande göra ändring i underrättens beslut.

Om tingsrätten har avslagit ett yrkande om åtgärd, som avses i 26–28 kap., eller förordnat om att en sådan åtgärd skall hävas, får hovrätten omedelbart bevilja åtgärden att gälla till dess något annat bestäms. Om tingsrätten har beviljat åtgärd som nu sagts, får hovrätten omedelbart förordna att vidare åtgärd för verkställighet av beslutet inte får äga rum. I frågor om häktning eller reseförbud får hovrätten göra ändring i tingsrättens beslut även om motparten inte hörts.

Om hovrätten beslutat häkta någon som inte är närvarande vid rätten, skall 24 kap. 17 § tredje och fjärde styckena tillämpas.

13 §

Så snart målets beredande avslutats, bestämme hovrätten tid för huvudförhandlingen. För behandling av rättegångsfråga eller del av saken, som må avgöras särskilt, må huvudförhandling utsättas, ehuru målet i övrigt ej är berett till huvudförhandling.

Så snart målets beredande avslutats, skall hovrätten bestämma tid för huvudförhandlingen. För behandling av rättegångsfrågor eller sådana delar av saken som får avgöras särskilt får huvudförhandling sättas ut, trots att målet i övrigt inte är färdigt för huvudförhandling.

Är den tilltalade häktad, skall huvudförhandling hållas inom fyra veckor efter utgången av den i 2 § angivna tiden, om ej till följd av åtgärd, som avses i 11 §, eller annan omständighet längre uppskov är nödvändigt. Har den tilltalade häktats efter utgången av den i 2 § angivna tiden, skall tiden räknas från dagen för hans häktande.

Är den tilltalade häktad, skall huvudförhandling hållas inom två veckor efter utgången av den tid som anges i 2 §, om det inte till följd av åtgärder som avses i 11 § eller andra omständigheter är nödvändigt med längre uppskov. Har den tilltalade häktats efter utgången av den tid som anges i 2 §, skall tiden räknas från den dag han häktades.

52 kap.

10 §

Finnes för utredningen erforderligt, att part eller annan höres muntligen i hovrätten, förordne hovrätten därom på sätt den finner lämpligt. Om inställande av tilltalad, som är anhållen eller häktad, förordne hovrätten.

Är det nödvändigt för utredningen i målet att en part eller någon annan hörs muntligen i hovrätten, förordnar hovrätten om detta på lämpligt sätt. Hovrätten förordnar också om inställandet av en tilltalad som är anhållen eller häktad.

Om hovrätten beslutat häkta någon som inte är närvarande vid rätten, skall 24 kap. 17 § tredje och fjärde styckena tillämpas.

54 kap.

5 §

Då *hovrätt* ogillat yrkande om häktning eller reseförbud eller *frigivit häktad* eller *hävt* reseförbud, *må* talan mot beslutet *ej* föras *annorledes* än i samband med talan mot hovrättens dom eller slutliga beslut.

Då *hovrätten* ogillat yrkande om häktning eller reseförbud eller *hävt ett beslut om häktning* eller reseförbud, *får* talan mot beslutet föras *endast* i samband med talan mot hovrättens dom eller slutliga beslut.

55 kap.

15 §

Beträffande rättegången i högsta domstolen *skola* i övrigt i tvistemål 50 kap. 11–20 §§, 22 §, 24 § och 25 § första och andra styckena samt i brottmål 51 kap. 11–20, 22, 24, 25 och 31 §§ *äga motsvarande tillämpning*.

Vad i 50 kap. 26–29 §§ rörande tvistemål samt i 51 kap. 26–29 §§ rörande brottmål *är för hovrätt stadgat* om undanröjande av underrätts dom och om återförvisning *skall beträffande* högsta domstolen *äga motsvarande tillämpning* i fråga om lägre rätts dom.

Beträffande rättegången i högsta domstolen *skall* i övrigt i tvistemål 50 kap. 11–20 §§, 22 §, 24 § och 25 § första och andra styckena samt i brottmål 51 kap. 8 § *ffjärde stycket*, 11–20, 22, 24, 25 och 31 §§ *tillämpas*.

Vad *som sägs* i 50 kap. 26–29 §§ rörande tvistemål samt i 51 kap. 26–29 §§ rörande brottmål om undanröjande av underrätts dom och om återförvisning *gäller för* högsta domstolen i fråga om lägre rätts dom.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer. Är någon vid lagens ikraftträdande berövad friheten genom gripande, anhållande eller häktning, får häktningsframställning enligt 24 kap. 12 § göras samt häktningförhandling enligt 13 och 17 §§ samma kapitel hållas den dag lagen träder i kraft eller följande dag, om äldre rätt medger att så sker.

Lag om ändring i lagen (1930: 173) om beräkning av lagstadgad tid

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1930: 173) om beräkning av lagstadgad tid skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Infaller tid, då enligt lag eller särskild författning åtgärd *sist* skall *företagas*, på söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, *må* åtgärden *företagas* nästa söckendag.

Föreslagen lydelse

2 §¹

Infaller *den* tid, då enligt lag eller särskild författning *en* åtgärd *senast* skall *vidtas*, på *en* söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton, *får* åtgärden *vidtas* nästa vardag.

Första stycket gäller inte i fråga om de frister för häkttningsframställning och häkttningsförhandling som anges i 24 kap. 12 och 13 §§, 17 § fjärde stycket och 19 § rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

¹ Senaste lydelse 1974: 756.

Lag om ändring i lagen (1952: 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1952: 98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 §¹

På begäran av åklagaren får justitiekanslern medge förlängning av den tid, inom vilken enligt 24 kap. 12 § rättegångsbalken häktningens framställning senast skall avlätas, med högst tio dagar. Begäran därom skall med angivande av skälen göras inom den i nämnda lagrum föreskrivna tiden. Har anstånd medgivits och finnes fortsatt utredning oundgängligen erforderlig, får justitiekanslern på begäran, som görs före anståndstidens utgång, meddela ytterligare förlängning med högst femton dagar.

Görs inte häktningsframställning inom tid som för varje fall är föreskriven eller, om begäran om förlängning inte bifallits, senast dagen efter den dag då åklagaren mottog meddelande därom, skall den anhållne omedelbart friges.

På begäran av åklagaren får rätten, om det är nödvändigt, även vid en sådan ny förhandling i häktningsfrågan som avses i 24 kap. 19 § första stycket rättegångsbalken förordna om fortsatt häktning med stöd av 3 § i samma kapitel. I så fall skall ny häktningsförhandling hållas med högst en veckas mellanrum. Vid den förhandling som äger rum under fjärde veckan efter det att det första beslutet enligt nämnda 3 § meddelades får fortsatt häktning beslutas endast om det finns sannolika skäl för att den misstänkte har begått brottet.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

¹ Senaste lydelse 1981: 1296.

Lag om ändring i lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom

Häri genom föreskrivs att 17 § lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*17 §¹

Har främmande stat som tillträtt brottmålsdomskonventionen till utrikesdepartementet meddelat, att den ämnar göra framställning om verkställighet av påföljd, eller har sådan framställning gjorts, kan riksåklagaren anhålla den dömden, om enligt svensk lag kan följa fängelse i ett år eller däröver på brott motsvarande den gärning påföljden avser och det *skäligen kan befaras*, att den dömden skall avvika eller, då fråga är om utevarodom, att han undandröjer bevis. På ansökan av riksåklagaren kan rätten under motsvarande förutsättningar besluta om häktning av den dömden eller om reseförbud eller anmälningsskyldighet. Reseförbud eller anmälningsskyldighet får beslutas, även om det svåraste straff som enligt svensk lag kan följa på motsvarande brott är lindrigare än fängelse i ett år. Oberoende av brottets beskaffenhet får den dömden anhållas, häktas eller underkastas reseförbud eller anmälningsskyldighet, om han saknar hemvist i Sverige och det *skäligen kan befaras* att han genom att bege sig från landet undandröjer sig påföljd.

I fråga om anhållande, häktning, reseförbud och anmälningsskyldighet enligt denna paragraf tillämpas i övrigt 24 kap. 3–24 §§ och 25 kap. 2–9 §§ rättegångsbalken. *Den som anhållits eller häktats skall dock friges* senast när den sammanlagda tiden i den främmande staten och här i landet varit berövd friheten med anledning av det eller de brott framställningen

Har främmande stat som tillträtt brottmålsdomskonventionen till utrikesdepartementet meddelat, att den ämnar göra framställning om verkställighet av påföljd, eller har sådan framställning gjorts, kan riksåklagaren anhålla den dömden, om enligt svensk lag kan följa fängelse i ett år eller däröver på brott motsvarande den gärning påföljden avser och det *finns risk för* att den dömden skall avvika eller, då fråga är om utevarodom, att han undandröjer bevis. På ansökan av riksåklagaren kan rätten under motsvarande förutsättningar besluta om häktning av den dömden eller om reseförbud eller anmälningsskyldighet. Reseförbud eller anmälningsskyldighet får beslutas, även om det svåraste straff som enligt svensk lag kan följa på motsvarande brott är lindrigare än fängelse i ett år. Oberoende av brottets beskaffenhet får den dömden anhållas, häktas eller underkastas reseförbud eller anmälningsskyldighet, om han saknar hemvist i Sverige och det *finns risk för* att han genom att bege sig från landet undandröjer sig påföljd.

I fråga om anhållande, häktning, reseförbud och anmälningsskyldighet enligt denna paragraf tillämpas i övrigt 24 kap. 4–24 §§ och 25 kap. 2–9 §§ rättegångsbalken. *Ett beslut om anhållande eller häktning skall hävas* senast när den sammanlagda tiden den dömden varit berövd friheten i den främmande staten och här i landet med anledning av det eller de brott framställ-

¹ Senaste lydelse 1981: 1299.

om verkställighet avser uppgår till den tid som bestämts för frihetsberövande påföljd för brottet eller brotten i den utländska domen. I fall då den dömden anhållits eller häktats innan framställning om verkställighet gjorts, skall *den dömden frigges* inom arton dagar från dagen för frihetsberövandet, om inte framställning om verkställighet gjorts före utgången av denna tid.

ningen om verkställighet avser uppgår till den tid som bestämts för frihetsberövande påföljd för brottet eller brotten i den utländska domen. I fall då den dömden anhållits eller häktats innan framställning om verkställighet gjorts, skall *beslutet om anhållande eller häktning hävas* inom arton dagar från dagen för frihetsberövandet, om inte framställning om verkställighet gjorts före utgången av denna tid.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

Låg om ändring i lagen (1963: 197) om allmänt kriminalregister

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1963: 197) om allmänt kriminalregister skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*8 §¹

Utdrag av registret skall meddelas, när framställning därom göres

1. av domstol eller allmän åklagare;
2. av justitiekanslern, justitieombudsman, rikspolisstyrelsen eller dattainspektionen; eller
3. av myndighet, som äger besluta om frihetsberövande åtgärd enligt lagarna om utlämning för brott eller utlänningslagen, med anledning av ärende vari fråga uppkommit om sådan åtgärd.

Till annan myndighet och i annat fall än i första stycket sägs skall utdrag av registret lämnas, om regeringen för visst slag av ärenden eller för särskilt fall lämnat tillstånd därtill.

Regeringen kan förordna att en myndighet som avses i första stycket får ha terminalåtkomst till registret.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

¹ Senaste lydelse 1975: 411.

Motioner väckta med anledning av propositionen

I motion 1986/87:Ju127 av Göran Ericsson (m) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utökat personalbehov till följd av de i propositionen framlagda förslagen,

2. att riksdagen hos regeringen begär nytt förslag till finansiering av de i propositionen föreslagna åtgärderna,

3. att riksdagen med avslag på propositionens förslag om muntlig häktningsframställning beslutar att åklagaren senast vid häktningsförhandlingen skall inge skriftlig häktningsframställning samt de protokoll eller anteckningar över vad som dittills förekommit under förundersökningen om detta har betydelse för prövningen av häktningsfrågan,

4. att riksdagen med avslag på propositionens förslag om tidsfrist för omprövning av häktningsfrågan beslutar att vid s. k. utredningshäktning skall omprövning av häktningsfrågan ske inom fem dygn.

I motion 1986/87:Ju128 av Oskar Lindkvist och Karl-Erik Svartberg (s) hemställs att riksdagen beslutar att jämka förslagen i propositionen i enlighet med vad som anges i motionen.

I motionen anförts bl. a. följande. Punktindelningen har gjorts av utskottet och återkommer i den följande texten och i hemställan.

A. Det föreslagna enhetliga grundkravet för häktning, dvs. att det skall föreligga "risk" för avvikande, undanröjande av bevis eller återfall i brott, kan inte godtas. I stället bör beviskravet "påtaglig risk" väljas eller, i vart fall, det nuvarande uttrycket "skäligen kan befaras".

B. Förslaget om s. k. utredningshäktning av den som är "skäligen misstänkt" för brott kan inte godtas. För häktning bör alltid föreligga "sannolika skäl" för att den misstänkte begått brottet.

C. Föresättningarna för reseförbud och anmälningsskyldighet i 25 kap. 1 § RB bör ändras på närmare angivet sätt för att det klarare skall framgå att dessa icke frihetsberövande tvångsmedel kan och bör utgöra ett alternativ till häktning.

D. Utgångspunkten för beräkning av den föreslagna fyradagarsfristen för domstolsprövning bör – i förekommande fall – räknas från det en misstänkt hämtades till eller kvarhölls för förhör. De tider som en person får vara berövad friheten efter ett verkställt beslut om gripande resp. medtagande eller hämtning till förhör utan att åtgärden anmäls till åklagare bör preciseras i lag. Det bör också föreskrivas skyldighet att till åklagare anmäla beslut om medtagande eller hämtning till förhör.

E. Bestämmelsen i 24 kap. 1 § tredje stycket RB (i regeringsförslaget andra stycket) som föreskriver häktning vid särskilt kvalificerade brott, om det inte är uppenbart att anledning till häktning saknas, bör avskaffas. Det finns inte skäl att för dessa brott ha andra och lägre beviskrav vad gäller häktningsskäl än för brott som avses i 24 kap. 1 § första stycket.

F. En hovrätt bör inte efter åklagarens överklagande kunna besluta om häktning av den som tingsrätten har släppt utan att hålla "muntlig förhandling". 51 kap. 8 § tredje stycket RB och 52 kap. 7 § tredje stycket RB, som gör det möjligt för överrätten att häkta en misstänkt eller tilltalad utan att delge honom häktningsframställningen, bör ändras så att kommunikation blir huvudregel.

JuU 1987/88:7

I motion 1986/87:Ju129 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen, med avslag på propositionens förslag om muntlig häktningsframställning, beslutar att åklagaren, senast vid häktningsförhandlingen skall inge skriftlig häktningsframställning samt protokoll eller anteckningar över vad dittills förekommit under förundersökningen i den mån de har betydelse för prövningen av häktningsfrågan,

2. att riksdagen, med avslag på propositionens förslag om tidsfrist för omprövning av häktningsfrågan, beslutar att vid s. k. utredningshäktning omprövning av häktningsfrågan skall ske inom fem dagar,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om resursbehovet inom polisväsendet, åklagarväsendet och de allmänna domstolarna.

I motion 1986/87:Ju130 av Birgit Friggebo och Margitta Edgren (fp) hemställs att riksdagen beslutar att avslå förslaget till lag om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister.

Motion väckt under den allmänna motionstiden 1986

I motion 1985/86:Ju702 av Siw Persson (fp) hemställs att riksdagen beslutar att en frihetsberövad person som misstänks för brott skall kunna vara anhållen högst 24 timmar.

Motion väckt under den allmänna motionstiden 1987

I motion 1986/87:Ju816 av Yngve Wernersson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att begränsa kriminaliteten (delvis; slutlig behandling).

I motionen anförts bl. a. att personer som ständigt gör sig skyldiga till återfall borde kunna kvarhållas en kortare tid av polisen och inte släppas fria omedelbart efter förhören med möjlighet att utföra nya brott.

Utskottet

Inledning

Den år 1983 tillkallade häktningsutredningen (Ju 1983:04) avgav i juni 1985 betänkandet (SOU 1985:27) Gripen – Anhållen – Häktad. Straffprocessuella tvångsmedel m. m. Till grund för större delen av ställningstagandena i propositionen ligger förslagen i betänkandet och remissbehandlingen av dem. Underlaget utgörs i övrigt av en framställning från domstolsverket till regeringen och remissbehandlingen av denna framställning.

I propositionen föreslås ändringar i reglerna om de straffprocessuella frihetsberövandena gripande, anhållande och häktning. Ändringarna berör bl. a. förutsättningarna för att få tillgripa häktning och anhållande samt de frister inom vilka sådana frihetsberövanden skall prövas av domstol.

När det gäller häktningsförutsättningarna skall huvudregeln även i fortsättningen vara att endast den får häktas som är på sannolika skäl misstänkt för ett brott för vilket är föreskrivet fängelse i ett år eller mer. Liksom nu skall härutöver krävas att en eller flera av tre särskilda häktningsförutsättningar föreligger. En omformulering av beviskravet för de särskilda häktningsförutsättningarna föreslås dock. Enligt förslaget skall häktning sålunda i fortsättningen kunna ske när det föreligger "risk för" avvikande, försvårande av utredning eller fortsatt brottslig verksamhet. Den föreslagna formuleringen sägs syfta till att markera bl. a. vikten av att häktning används för att motverka återfall i brott, särskilt brott som riktar sig mot eller medför fara för enskildas liv, hälsa eller egendom eller i övrigt allvarligt kränker annans personliga integritet.

Vidare föreslås att reglerna om domstolsprövning av straffprocessuella frihetsberövanden anpassas till den praxis som utvecklats vid tillämpningen av Europarådets konvention till skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Enligt förslaget skall åklagaren göra häktningsframställning hos domstolen samma dag som han beslutat om anhållande eller senast dagen därefter. Om det finns synnerliga skäl får åklagaren dröja till tredje dagen efter anhållandet. Domstolen skall enligt huvudregeln hålla häktningsförhandling samma dag som häktningsframställningen görs eller senast dagen därefter. Förhandlingen får aldrig hållas senare än fjärde dagen efter det att den misstänkte greps eller ett anhållningsbeslut verkställdes. Vid beräkningen av de nu angivna fristerna likställs lördagar, söndagar och helgdagar med vanliga arbetsdagar. Detta innebär bl. a. att tingsrätterna i fortsättningen måste vara beredda att hålla häktningsförhandlingar även under veckosluten och på helgdagar.

Med hänsyn till de korta tidsfrister som enligt förslaget gäller för domstolens prövning av frihetsberövandet föreslås också att det öppnas möjlighet för domstolen att besluta om häktning trots att utredningen inte kommit så långt att sannolika skäl för brottsmisstanken föreligger. Häktning föreslås sålunda kunna ske om den anhållne är skäligen misstänkt för brott, om förutsättningarna för häktning i övrigt är uppfyllda och det är av synnerlig vikt att han tas i förvar i avvaktan på ytterligare utredning (s. k. utredningshäktning). I sådana fall skall häktningsfrågan enligt förslaget alltid omprövas senast inom en vecka efter det första häktningsbeslutet. Vid denna prövning gäller det högre kravet på att det föreligger sannolika skäl för att den misstänkte begått brottet.

De nya reglerna om anhållande och häktning föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

I propositionen föreslås också en ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister. Ändringen, som enligt förslaget skulle träda i kraft den 1 juli 1987, syftar till att ge i första hand domstolarna möjlighet till terminalåtkomst till registret.

Inledning

Regeringens förslag till ändrade regler om bl. a. anhållande och häktning går till väsentlig del ut på att anpassa det svenska regelsystemet till den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) och den praxis som har utvecklats vid tillämpningen av konventionen av de organ som övervakar att konventionen efterlevs, dvs. den europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna (Europakommissionen) och den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen). Denna praxis har gett vid handen att de nuvarande svenska reglerna om förfarandet i samband med straffprocessuella frihetsberövanden inte helt kan anses motsvara de rättssäkerhetskrav som konventionen ställer upp. Utskottet anser det angeläget att de angivna bristerna blir avhjälpta, och som framgår i det följande tillstyrker utskottet regeringens förslag i denna del, dock med en viss justering i fråga om den tid inom vilken häktningsförhandling måste ske.

Vid sidan av de förslag som har sin bakgrund i tillämpningen av Europakonventionen innehåller propositionen också förslag om ändrade regler i fråga om förutsättningarna för häktning. Syftet med förslaget uppges vara främst att i något större utsträckning än för närvarande genom beslut om häktning hindra fortsatt brottslighet, särskilt sådan som innebär allvarliga integritetskränkningar. Utskottet vill för sin del rent allmänt uttala sin anslutning till förslag om åtgärder som är ägnade att begränsa brott som riktar sig mot eller medför fara för annans liv, hälsa eller egendom eller i övrigt kränker annans integritet. Utskottet återkommer i det följande till frågan om förslagen har fått en riktig och lämplig utformning.

Häktningsförutsättningarna

Enligt gällande regler i 24 kap. RB krävs för häktning av en person att denne är på sannolika skäl misstänkt för ett brott. Utöver denna kvalificerade misstanke om brott fordras för häktning enligt huvudregeln i 24 kap. 1 § första stycket RB att för brottet är föreskrivet minst ett års fängelse och att någon av tre särskilda häktningsförutsättningar är uppfylld. Dessa förutsättningar utgörs av vad man brukar kalla *flyktfara*, *kollusionsfara* (fara för undanröjande av bevis eller försvårande av utredningen på annat sätt) och *recidivfara* (fara för fortsatt brottslig verksamhet).

Den fara för avvikande, försvårande av utredningen eller fortsatt brottslighet som skall föreligga för att häktning skall få ske beskrivs på delvis olika sätt. Vid häktning på grund av flykt- eller kollusionsfara krävs att flykt eller kollusion "skäligen kan befaras". Häktning på grund av återfallsrisk förutsätter däremot att "anledning förekommer" att den misstänkte fortsätter sin brottsliga verksamhet. I alla tre fallen skall farebedömningen enligt lagtexten göras mot bakgrund av brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållanden eller någon annan omständighet.

I propositionen framhålls att uttrycket "anledning förekommer" åtminstone rent språkligt anses innebära ett lägre beviskrav än "skäligen kan

befaras". Det sägs också att det saknas belägg för att domstolarna i praxis upprätthållit någon skillnad mellan uttrycken.

När det gäller de grövsta typerna av brott finns enligt gällande rätt en särskild regel om häktning. Är straffminimum för brottet fängelse i två år eller mer skall enligt 24 kap. 1 § tredje stycket RB häktning ske, om det inte är uppenbart att anledning härtill saknas. Regeln innebär alltså en presumtion för häktning. Till skillnad från vad som gäller enligt huvudregeln i 24 kap. 1 § första stycket RB krävs alltså vid de grövsta brotten att det skall vara uppenbart att ingen av de särskilda häktningsförutsättningarna föreligger för att den misstänkte skall undgå häktning.

Ett beslut om anhållande kräver enligt huvudregeln att det föreligger häktningsskäl. Enligt 24 kap. 5 § andra stycket RB i dess nuvarande lydelse kan emellertid anhållande ske även om fulla häktningsskäl inte föreligger, s. k. utredningsanhållande, om det är av synnerlig vikt att den misstänkte i avvaktan på vidare utredning tas i förvar. Bestämmelsen anses dispensera både från kravet på sannolika skäl för misstanke om brottet och från det beviskrav som ställts upp beträffande de särskilda häktningsgrunderna. När det gäller graden av misstanke har det ansetts tillräckligt att det föreligger skäligen misstanke om brott (se t. ex. Gärde m. fl., Nya rättegångsbalken, s. 324). Skäligen misstanke är också den grad av misstanke som enligt Europakonventionen (art. 5) krävs för frihetsberövande över huvud taget.

Enligt regeringsförslaget behålls huvudregeln att det för häktning krävs sannolika skäl för att den misstänkte har begått det häktningsgrundande brottet. Enligt förslaget införs emellertid härutöver en möjlighet till s. k. utredningshäktning där ett lägre beviskrav, "skäligen misstänkt", skall vara tillräckligt för häktning, om förutsättningarna i övrigt för häktning är uppfyllda och om det samtidigt är av synnerlig vikt att den misstänkte tas i förvar i avvaktan på ytterligare utredning om brottet (24 kap. 3 § lagförslaget). Förslaget motiveras av den föreslagna förkortningen av den frist under vilken en misstänkt person kan vara berövad friheten utan domstolsprövning. Det s. k. utredningsanhållandet behålls, bortsett från ett visst förtydligande, i princip oförändrat. När en domstol har beslutat om utredningshäktning skall omprövning av häktningsfrågan göras av domstolen senast inom en vecka efter det första beslutet. För att fortsatt häktning då skall tillåtas måste sannolika skäl för misstanke om brott föreligga (24 kap. 19 § lagförslaget).

Vad gäller beviskravet för de tre särskilda häktningsgrunderna (flykt-, kollusions- och recidivfara) föreslås att detta krav görs enhetligt. Det föreslås att de nuvarande uttrycken "skäligen kan befaras" och "anledning förekommer" ersätts av "risk för". Departementschefen framhåller att den nya formuleringen syftar till att markera bl. a. vikten av att häktning används för att bryta en pågående seriebrottslighet och i övrigt för att motverka återfall i brott, särskilt brott som riktar sig mot eller medför fara för annans liv, hälsa eller egendom eller i övrigt allvarligt kränker annans personliga integritet (prop. s. 71 f).

Vad slutligen gäller den särskilda presumptionsregeln för häktning vid särskilt allvarliga brott föreslås i propositionen ingen saklig ändring. På närmare anförda skäl instämmer departementschefen i häktningsutredningens slutsats att presumptionsregeln inte strider mot de internationella traktater som Sverige har anslutit sig till (prop. s. 34).

Frågor med anknytning till häktningsföresättningar tas upp i två av motionerna, 128 och 816.

I *motion 816* anføres bl. a. att personer som ständigt gör sig skyldiga till återfall borde kunna kvarhållas en kortare tid av polisen och inte som nu släppas fria omedelbart efter förhören med möjlighet att utföra nya brott.

I *motion 128* riktas kritik mot regeringsförslaget från motsatt utgångspunkt. Motionärerna anser att det föreslagna enhetliga beviskravet "risk" är alltför lågt ställt och ger utrymme för alltför många frihetsberövanden. De anser också att det saknas skäl för att ha ett lägre beviskrav vad gäller brottsmisstanken vid s. k. utredningshäktning än sannolika skäl och att presumtionsregeln om häktning vid svårare brott strider mot Europakonventionen och bör avskaffas (punkterna A, B och E).

Utskottet gör för sin del följande bedömning av förslagen i dessa delar.

Vad först gäller den föreslagna möjligheten till s. k. *utredningshäktning* redan vid skälig misstanke om brott (24 kap. 3 § RB lagförslaget) kan man enligt utskottets mening inte bortse från att det finns ett behov av att i speciella fall, särskilt när ett allvarligt brott har begåtts, under en kortare tid hålla en misstänkt frihetsberövad i väntan på ytterligare utredning, fastän misstanken inte är så kvalificerad som förutsätts enligt huvudregeln. Enligt gällande regler kan också anhållande få stödjas på en svagare misstanke (skälig misstanke) än vad som krävs för häktning (sannolika skäl) om det i övrigt finns starka skäl för ett frihetsberövande, s. k. *utredningsanhållande*. Förslaget att nu även häktning skall kunna ske redan på skälig misstanke är nödvändigt med hänsyn till den förkortning av anhållningsfristen som är påkallad av anpassningen till Europakonventionen och som utskottet redan i det föregående principiellt har tillstyrkt. Från rättssäkerhetssynpunkt är det därvid enligt utskottets mening en fördel att prövningen huruvida ett frihetsberövande på enbart skälig misstanke är berättigat för framtiden kommer att vila på domstol och inte såsom för närvarande på åklagare, när frihetsberövandet inte är av helt kort varaktighet. Härtill kommer att det för användning av utredningshäktning skall krävas både att de övriga häktningsföresättningar som anges i 1 § första och tredje styckena resp. 2 § föreligger och att ett tagande i förvar av den misstänkte är av synnerlig vikt för utredningen. Utskottet anser sig visserligen ha grundad anledning anta att utredningshäktning i praktiken inte skall behöva användas annat än i begränsad omfattning. Utskottet vill emellertid understryka vikten av att utredningshäktning kommer till användning enbart i sådana fall då detta påkallas av särskilt komplicerade omständigheter i förundersökningen och annan mindre frihetsinskränkande åtgärd inte kan komma i fråga. Häktning bör därför även i fortsättningen normalt ske enligt huvudregelns mera kvalificerade krav att det skall föreligga sannolika skäl för misstanke.

Mot den angivna bakgrunden har utskottet inte någon erinran mot den föreslagna bestämmelsen om utredningshäktning i 24 kap. 3 § RB och avstyrker bifall till motion 128 i här berörd del (punkt B).

Vad därefter gäller förslaget att införa ett nytt *enhettligt beviskrav* för de särskilda häktningsgrunderna flyktfara, kollusionsfara och recidivfara, delar utskottet den i propositionen framlagda uppfattningen att det från tillämpningssynpunkt bör vara en fördel att samma beviskrav ställs upp i fråga om

alla tre. Som har framhållits i propositionen torde också redan nu domstolarna vid tillämpningen av häktningsreglerna betrakta de båda beviskraven "skäligen kan befaras" och "anledning förekommer" som i huvudsak likvärdiga.

I motion 128 förs fram synpunkten att den föreslagna nya formuleringen "risk för" ett häktningsgrundande beteende innebär att kraven för häktning ställs alltför lågt jämfört med tidigare. Motsvarande tveksamhet har också redovisats av lagrådet. I denna del anser utskottet att föredragande statsrådets argumentation för det valda uttryckssättet (prop. s. 100–104) är ägnad att i tillräcklig grad undanröja denna tveksamhet. Därvid har utskottet fäst särskilt avseende vid det förhållandet att lagtexten i sig ger närmare anvisning för hur risken skall uppskattas i det enskilda fallet. Varje risk är inte tillräcklig. Bedömningen av om sådan risk som bör föranleda häktning föreligger måste ske med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållanden eller någon annan omständighet. Och självfallet måste gälla att risken framstår som konkret. Utskottet saknar anledning att tro att domstolarna vid en sådan samlad bedömning skulle finna skäl för häktning annat än när risken för avvikande, försvårande av utredningen eller fortsatt brottslighet verkligen är beaktansvärd. Med dessa uttalanden tillstyrker utskottet därför regeringens förslag i här berörda delar (24 kap. 1 § första stycket, 2 § och 21 § samt 25 kap. 1 § RB) och avstyrker bifall till motion 128 i denna del (punkt A).

Utskottet vill dock i frågan om *bedömningen vid risk för fortsatt brottslighet* lägga till följande. Utskottet har under beredningen av ärendet försökt att med hjälp av tillgänglig statistik¹ bedöma om det finns belägg för uttalandena i propositionen (s. 31 och 102) att domstolarna i vissa fall har använt häktning i alltför liten utsträckning vid återfallsrisk och därmed i otillräcklig grad beaktat intresset av skyddet för presumtiva brottsoffer. Utskottet har därvid funnit bl. a. att risk för fortsatt brottslig verksamhet både år 1975 och år 1984 har använts som grund vid omkring 75 % av alla häktningsbeslut och därmed utgjort den utan jämförelse vanligaste häktningsgrunden. Samtidigt framgår det av kriminalstatistiken att andelen högbelastade dömda personer har ökat under senare år. De statistiska uppgifter som nu nämnts måste självfallet tolkas med försiktighet när det gäller att avgöra huruvida häktning vid återfallsrisk sker i den utsträckning som är sakligt befogad. Uppgifterna ger knappast något konkret belägg för ett påstående att det generellt skulle vara så att domstolarna inte använder möjligheterna till häktning i dessa fall i tillräcklig utsträckning. Samtidigt anses det uppenbarligen på många håll att tvångsmedlen anhängande och häktning vid återfall används alltför restriktivt när det gäller vålds- och annan integritetskränkande brottslighet. Enligt utskottets mening kan det visserligen inte konstateras att förhållandena är sådana att de i sig påkallar en generellt ändrad tillämpning hos domstolarna. Utskottet utgår emellertid från att ett sådant hänsynstagande till risk för återfall i viss brottslighet som departementschefen har funnit önskvärt kommer att vara naturligt för domstolarna i deras bedömning i de enskilda fallen.

¹ SOU 1977:50, SOU 1985:27 och Rättsstatistisk årsbok 1986.

Vad gäller den i motion 128 upptagna frågan om förutsättningarna för *häktning vid särskilt allvarliga brott* ansluter sig utskottet till den bedömning som departementschefen har redovisat (prop. s. 34) och som överensstämmer med häktningсутredningens och remissinstansernas synsätt. Regleringen innebär att domstolen i varje enskilt fall måste pröva om förutsättningarna för häktning föreligger, eftersom den måste underlåta häktning om det är uppenbart att häktningsskäl inte föreligger. En sådan regel kan inte, som motionärerna påstår, anses vara en regel om obligatorisk häktning, och den kan därför inte heller anses strida mot de konventionsåtaganden som Sverige har gjort. Motion 128 bör alltså inte heller i denna del (punkt E) föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets ställningstaganden i detta avsnitt innebär att utskottet avstyrker bifall till motion 816.

Förfarandet vid prövning av frågor om häktning m. m.

Fristerna

Propositionen

Regeringsförslaget innebär att en misstänkt skall ha rätt att få frågan om frihetsberövande prövad av domstol senast på fjärde dagen efter det att han faktiskt blev berövad friheten genom gripande eller genom att ett anhållningsbeslut verkställdes. Om domstolen därvid beslutar om häktning på grund av skäligen misstanke om brott, s. k. utredningshäktning, måste domstolen på nytt pröva frågan om tillräckliga skäl för häktning – och nu av den mer kvalificerade graden – föreligger vid en ny förhandling som måste hållas senast inom en vecka från det första häktningsbeslutet.

Motionerna

Frågor om beräkningen av olika frister tas upp i flera motioner.

Sållunda begärs i *motion 1985/86:Ju702* att tiden mellan anhållningsbeslut och häktningförhandling skall få vara högst 24 timmar.

I *motion 128* tas upp frågan från vilken tidpunkt det faktiska frihetsberövandet skall räknas, och det begärs att hämtning, medtagande eller kvarhållande för förhör skall likställas med ett gripande vad gäller tidsberäkning och skyldighet att göra anmälan till åklagare. Vidare begärs att det i lagen skall anges hur länge en person får vara gripen utan att anmälan sker till åklagare (punkt D).

I *motionerna 127 (yrk. 4)* och *129 (yrk. 2)* riktas kritik mot förslaget om en maximitid av en vecka mellan domstolens beslut om utredningshäktning och dess omprövning av häktningsfrågan. Omprövning bör ske inom fem dygn, anser motionärerna.

Tidsfristen för frihetsberövande utan domstolsprövning (mot. 702)

De nuvarande reglerna i 24 kap. RB om frister för prövning av frihetsberövanden i inledningsstadiet av en förundersökning innebär i huvudsak följande.

Om det förekommer skäl att anhålla någon på grund av misstanke om brott men beslut om anhållande inte utan fara kan avvaktas, får en polisman gripa den misstänkte. Var och en har också rätt att gripa den som har begått brott, om denne anträffas på bar gärning eller flyende fot och brottet är av viss svårhetsgrad. Detsamma gäller den som är efterlyst för brott (7 § första och andra styckena). Ett gripande genom polisens försorg kan också förekomma som s. k. skrivbordsgripande. Det innebär att ett beslut om gripande fattas av förhørsledaren genom att en person som redan finns hos polisen, t. ex. efter frivillig inställelse eller efter hämtning till förhör, förklaras gripen. Ett gripande kan också utgöra verkställighet av ett redan fattat beslut när någon har anhållits eller häktats i sin frånvaro (6 §).

Ett gripande skall skyndsamt anmälas till åklagaren, som har att efter förhör, det s. k. anhållningsförhøret, omedelbart besluta om den gripne skall anhållas eller frigges (7 § tredje stycket och 8 §). Anhållningsförhøret får på åklagarens uppdrag hållas av en polisman. Någon bestämd tidsfrist för när anhållningsförhøret senast skall genomföras är inte utsatt. Av lagtexten framgår endast att den misstänkte så snart det kan ske skall inställas för förhör.

När åklagaren har beslutat att anhålla någon börjar däremot en frist att löpa. Om den anhållne inte frigges skall åklagaren enligt huvudregeln senast dagen efter anhållandet göra en framställning hos domstolen om att den misstänkte skall häktas. Var den misstänkte inte närvarande när beslutet om anhållande meddelades, skall åklagaren, sedan beslutet verkställts, göra framställningen senast dagen efter att den anhållne inställdes för förhör. Behövs det ytterligare utredning för prövningen av häktningsfrågan får åklagaren dröja med framställningen utöver vad som följer av det sagda. Häktningsframställning skall dock avges så snart det kan ske och senast på femte dagen efter anhållandet eller anhållningsförhøret (12 §).

När häktningsframställningen har kommit in till domstolen börjar en ny frist att löpa. Häktningsförhandling skall hållas så snart det kan ske och som regel senast fjärde dagen efter det att häktningsframställningen har kommit in (13 §).

Som framgår av det föregående syftar regeringsförslaget till att anpassa det svenska regelsystemet till de krav som Europakonventionen ställer upp och den praxis som har utvecklats på grundval av konventionen. I förslaget har som huvudregler angetts att åklagaren skall göra häktningsframställning samma dag som anhållningsbeslutet meddelades eller senast dagen efter (24 kap. 12 §) och att domstolen skall hålla förhandling i häktningsfrågan samma dag eller senast dagen efter det att häktningsframställningen gjordes (13 §). De angivna tiderna kan dock under vissa närmare villkor få överskridas, men häktningsförhandling inför domstol får enligt förslaget aldrig hållas senare än fjärde dagen efter det faktiska frihetsberövandet (gripandet). Detta innebär att en person allra längst och i undantagsfall kan komma att vara berövad sin frihet på grund av brottsmisstanke utan domstolsprövning i fyra dygn och ett antal timmar, högst 23, därutöver.

Den föreslagna regleringen lämnar enligt utskottets mening ett visst utrymme för ett överskridande av de fyra dygns maximala frihetsberövande som enligt senare ställningstaganden inom Europarådets organ numera får

anses vara innebörden av Europakommissionens och Europadomstolens praxis. Reglerna medger i praktiken ett frihetsberövande i närmare fem i stället för i fyra dygn. Utskottet anser det olyckligt om den nya regleringen ges en sådan utformning att den redan från början kan befaras inte fullt ut motsvara Europakonventionens krav. På grund härav förordar utskottet att den nya regeln utformas så att det klart framgår att den längsta tid som får förflyta innan domstolsprövning sker är fyra dygn från frihetsberövandet. Detta bör enklast kunna ske genom att i 24 kap. 13 § andra stycket RB orden "senare än *fjärde dagen*" byts ut mot "senare än *fyra dygn*". Motsvarande ändring bör göras i 24 kap. 17 § fjärde stycket RB.

I anslutning här till vill utskottet något beröra uttrycket "hålla förhandling" i de båda lagrummen. I klarhetens intresse bör det, särskilt med hänsyn till den av utskottet nyss förordade jämkningen, påpekas att en förhandling som påbörjats före utgången av fristen givetvis får fortgå till dess häktningsfrågan kan avgöras även om den då måste pågå också efter utgången av fristen (jfr 24 kap. 15 och 16 §§). I sakens natur ligger dock att tidpunkten för påbörjandet av förhandlingen inte får bestämmas så att detta inträffar annat än i fall som inte kunnat förutses.

Utskottet tillstyrker bifall till regeringens förslag i här berörda delar med de ändringar beträffande 24 kap. 13 och 17 §§ RB som framgår av utskottets hemställan nedan. Utskottets ställningstagande innebär att utskottet avstyrker bifall till yrkandet i motion 702 som motiveras bl. a. med hänvisning till Europakonventionens krav.

Utgångspunkten för fristberäkningen (mot. 128 p. D)

I 23 kap. 6 § RB och följande paragrafer regleras förutsättningarna för och förfarandet vid förhör under förundersökningen.

Enligt 6 § är det en allmän medborgerlig skyldighet att stå till förfogande för förhör. Förhör får hållas med var och en som antas kunna lämna upplysningar av betydelse för utredningen.

Av 7 § framgår att den som skall höras i regel skall *kallas till* förhöret. Underlåter den som har kallats till förhör utan giltig orsak att inställa sig och överstiger inte väglängden mellan förhørsplatsen och den hördes uppehålls-ort fem mil, får han *hämtas till* förhöret. Utan föregående kallelse är hämtning till förhör tillåten under förutsättning att den som skall höras uppehåller sig inom en väglängd av fem mil från förhørsplatsen, att undersökningen avser brott på vilket fängelse kan följa och att det skäligen kan befaras att han inte skulle inställa sig efter en kallelse eller skulle försvåra utredningen.

Reglerna om hämtning gäller såväl personer som är misstänkta som dem som skall höras bara som vittne, målsägande eller eljest upplysningsvis. Befogenhet att besluta om hämtning tillkommer undersökningsledaren eller åklagaren. Om utredningsresultatet skulle äventyras genom att beslut måste inväntas, får emellertid förhørsledaren själv besluta om hämtning. I annat fall måste förhørsledaren underställa undersökningsledaren hämningsfrågan.

Medtagande till förhör regleras i 8 §. Var och en som är närvarande på en

brottsplats är skyldig att på tillsägelse av en polisman följa med för förhör. Detta gäller oavsett om han är misstänkt eller ej. Vägrar han att följa med, får en polisman ta honom med till förhöret. Brottets svårhetsgrad saknar i princip betydelse. Som förutsättning för att någon skall få tas med för förhör gäller att förhöret skall hållas "omedelbart". Detta innebär att om förhöret t. ex. i brist på lämplig lokal eller av annan anledning inte kan hållas utan dröjsmål, institutet medtagande till förhör över huvud taget inte är tillämpligt.

Den som självmant inställt sig till förhör eller den som hämtats eller medtagits till förhör är enligt 9 § inte skyldig att *stanna kvar för förhör* längre än sex timmar. Om den hörde kan misstänkas för brottet och det är av synnerlig vikt att han är tillgänglig för fortsatt förhör, är han dock skyldig att stanna kvar ytterligare sex timmar. Sedan förhöret avslutats eller de angivna tidsfristerna löpt ut, har den hörde rätt att genast avlägsna sig, såvida inte undersökningsledaren förklarar honom gripen eller anhållen. Han är inte heller skyldig att infinna sig till nytt förhör tidigare än tolv timmar därefter, om det inte är av synnerlig vikt.

I propositionen föreslås att utgångspunkten för beräkning av den längsta tillåtna fristen för frihetsberövande utan domstolsprövning (fyra dygn) skall vara tidpunkten då en misstänkt grips eller ett anhållningsbeslut verkställs.

I motion 128 görs gällande bl. a. att instituten medtagande eller hämtning till förhör ibland används som substitut för ett gripande. Den i propositionen föreslagna fristen för frihetsberövande utan domstolsprövning skall dock räknas från gripandet. Detta är, menar motionärerna, betänkligt ur rättssäkerhetssynpunkt, och fristen bör i stället i förekommande fall räknas från tidpunkten för det faktiska frihetsberövandet, dvs. från det att en person togs med eller hämtades till förhör. Vidare bör skyldighet föreligga för polisen att anmäla även sådana åtgärder till åklagaren. Slutligen hävdar motionärerna att det nuvarande kravet i RB att ett gripande skall anmälas "skyndsamt" till åklagaren ofta har tolkats så att personer enbart av hänsyn till polisens och åklagarens arbetsförhållanden har fått vara frihetsberövade över natten utan sådan anmälan. Detta bör nu rättas till genom angivande i lagen av den längsta tid som får förflyta mellan frihetsberövandet och anmälan till åklagaren.

Utskottet konstaterar att frågan om hur medtagande och hämtning till samt kvarhållande för förhör skall betraktas i förhållande till Europakonventionen har övervägts noga såväl av häktning utredningen (betänkandet s. 146 f) och departementschefen (prop. s. 38 ff) som av lagrådet (prop. s. 93 f). Den slutsats samtliga har kommit till är att dessa kortvariga frihetsberövanden inte är sådana att de för att man skall uppfylla Europakonventionens krav på en ofördröjlig judiciell prövning måste tas med i fristberäkningen när de övergår i ett gripande. Viss tveksamhet har dock uttryckts av lagrådet vad gäller de fall där någon med stöd av 23 kap. 9 § första stycket RB har hållits kvar för förhör på grund av brottsmisstanke i mer än sex timmar (upp till tolv timmar). I dessa fall hade det, menar lagrådet, kunnat ligga nära till hands att räkna in hela eller del av kvarhållandetiden i fristen för domstolsprövningen. Eftersom frågan med hänsyn till de korta tider det rör sig om fick anses ha liten praktisk betydelse, har lagrådet dock

inte ansett att någon regel i ämnet behövdes.

Utskottet ansluter sig till den slutsats som det sålunda etablerats enighet om tidigare i detta lagstiftningsärende. Utskottet hyser emellertid i likhet med lagrådet en viss osäkerhet inför frågan om vilken tidpunkt som med hänsyn till konventionsorganens krav borde väljas som utgångspunkt för fristberäkningen när ett gripande har föregåtts av ett kvarhållande för förhör på grund av brottsmisstanke. Denna fråga kan också anses ha fått en något större praktisk betydelse genom den begränsning av den längsta fristen fram till domstolsprövning som utskottet har förordat i det föregående.

Utskottet anser dock att det inte är tillrådligt att i detta skede förorda sådana ingripande ändringar i de föreliggande förslagen som påkallas i motionen. Konsekvenserna för de rättsvårdande organen, som genom de föreslagna ändringarna i övrigt ställs inför nya och krävande uppgifter, kan enligt utskottets mening inte utan ytterligare kartläggning tillräckligt överblickas av riksdagen. Om orealistiska krav ställs på polis, åklagare och domstolar utan att de praktiska förutsättningarna har analyserats tillräckligt kan detta enligt utskottets bedömning få till följd att rättssäkerheten för den enskilde snarare urholkas än, som motionärerna åsyftat, stärks.

Utskottet förordar därför – med avstyrkande av motion 128 i denna del (punkt D delvis) – att inställningen i propositionen, dvs. att gripandet skall utgöra utgångspunkten, godtas för närvarande. Utskottet förutsätter därvid, i likhet med lagrådet, att åklagare och domstolar utan särskild bestämmelse inom ramen för en frist som har gripandet som utgångspunkt tar hänsyn till om den misstänkte har förlorat friheten redan dessförinnan och då om möjligt inte utnyttjar fristen fullt ut. Utskottet vill understryka att en förutsättning för att domstolarna skall kunna beakta att ett gripande har föregåtts av t. ex. ett kvarhållande för förhör är att det sker en noggrann dokumentation hos polisen även av sådana åtgärder. Utskottet utgår ifrån att behövliga rutiner för detta utarbetas. Utskottet vill också framhålla att det bör ankomma på regeringen att se till att vederbörande tillsynsorgan inom polis- och åklagarväsendena noga följer tillämpningen av den nya regleringen och anmäler behovet av eventuella justeringar.

I anslutning till vad nu sagts vill utskottet från en något vidare synvinkel framhålla vikten av att verkningarna av den aktuella reformen – inte bara till den del den inspirerats av Europakonventionen – noga studeras och värderas särskilt från rättssäkerhets- och effektivitetssynpunkter. De överväganden som en sådan utvärdering kan ge anledning till bör redovisas för riksdagen i lämpligt sammanhang när den nya ordningen varit i tillämpning några år.

Vad utskottet nu – delvis med anledning av motion 128 – uttalat om uppföljning av tillämpningen och redovisning till riksdagen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vad gäller frågan om det behövs en i lag närmare angiven tidsfrist än det nuvarande ”skyndsamt” för att ange när ett gripande skall anmälas av polisen till åklagaren vill utskottet anmärka följande. Redan det förhållandet att den längsta tidsfristen för ett frihetsberövande utan domstolsförhandling i fortsättningen görs exakt (fyra dygn) och den omständigheten att utgångspunkten för beräkningen därvid blir gripandet, och inte som i dag anhållningsbeslutet, måste i sig komma att motverka varje fördröjning av ärendet

hos polismyndigheten. Utskottet, som inte anser sig kunna ta ställning till det berättigade i motionärernas påstående om opåkallade dröjsmål enligt dagens ordning, anser därför att det med den föreslagna ordningen saknas anledning att ange någon mer exakt handlingsnorm än den som redan finns, nämligen att ett gripande skall anmälas till åklagaren skyndsamt. Utskottet vill understryka vikten av att kravet på skyndsamhet verkligen iakttas i den praktiska tillämpningen.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion 128 i här aktuell del (punkt D delvis) och tillstyrker propositionens förslag i motsvarande delar.

Tidsfristen för omprövningsförhandling efter utredningshäktning (mot. 127 yrk. 4 och 129 yrk. 2)

I propositionen föreslås att när domstol har beslutat om s. k. utredningshäktning (se ovan s. 25 f) skall omprövning av häktningsfrågan göras av domstolen senast inom en vecka efter det första beslutet. För att fortsatt häktning då skall tillåtas måste sannolika skäl för misstanke om brott föreligga.

I motionerna 127 och 129 anför motionärerna att de delar uppfattningen att det med de nya korta anhållningsfristerna behövs en möjlighet att häkta även i de fall då åklagaren inte kan presentera fulla häktningsskäl. Men den i propositionen föreslagna lösningen innebär att en misstänkt kommer att kunna vara frihetsberövad som anhållen och häktad under elva dagar på svagare brottsmisstanke än sannolika skäl. Detta innebär, menar motionärerna, en försämring jämfört med nuvarande ordning, då en misstänkt kan vara berövad friheten under högst nio dagar. Den föreslagna omprövningsförhandlingen bör därför hållas senast inom fem dagar i stället för som enligt förslaget inom en vecka från det första häktningsbeslutet, anser motionärerna.

Departementschefen har i propositionen (s. 50) bemött kritik från några remissinstanser av samma innehåll som i motionerna. Han anför där följande.

Enligt min uppfattning har denna kritik inte fog för sig. Det är visserligen sant att domstolen genom möjligheten till utredningshäktning kommer att kunna häkta vid en lägre grad av misstanke än för närvarande när det är domstolen som prövar en fråga om frihetsberövande. Men utredningshäktning är närmast att se som en nödvändig följd av att vi anpassar oss till Europakonventionens frister för domstolsprövning och svarar i praktiken mot åklagarens utredningsanhållande.

Utredningsanhållande enligt 24 kap. 5 § andra stycket RB ger dessutom utrymme för ett frihetsberövande på en lägre misstankegrad än sannolika skäl under en förhållandevis lång tid, eftersom gällande frister inte är absoluta. Jag vill också framhålla att mitt förslag har utformats så att omprövningsförhandlingen skall hållas så snart som möjligt efter häktningen.

Lagrådet har för sin del funnit att förslaget om utredningshäktning allmänt sett inte innebär någon förlängning av den tidrymd under vilken en person kan vara berövad friheten på grund av brottsmisstanke utan att misstanken har sannolikhetens styrka (prop. s. 85).

Utskottet anser i likhet med departementschefen och lagrådet att den

längsta möjliga tiden för ett frihetsberövande på grund av "skäligen misstanke" om brott inte, som motionärerna har förutsatt, blir längre genom det nu framlagda förslaget än enligt gällande ordning. Visserligen kan det i förstounde verka som om tiden i dag inte får överskrida nio dagar (fem dagar från anholdande till häktningsframställning, fyra dagar från mottagande av häktningsframställning till häktningsförhandling). Men därvid har bortsetts ifrån att enligt nuvarande ordning tiden från gripandet till anholdandet inte har räknats med. Vidare har en oreglerad tidsutdräkt i praktiken uppkommit från det att häktningsframställningen har skickats från åklagaren till dess den har tagits emot vid domstolen. Härtill kommer att enligt regeringsförslaget ändå en domstolsprövning avseende graden av misstanke i fortsättningen kommer att ske efter högst fyra dygns frihetsberövande. Detta måste enligt utskottets mening anses vara en avgörande fördel från rättssäkerhetssynpunkt. Slutligen vill utskottet i likhet med departementschefen framhålla att enveckasfristen för omprövningsförhandling är en maximifrist. Strävan skall självfallet vara att så skyndsamt som möjligt ta definitiv ställning i häktningsfrågan. Detta synsätt har enligt utskottets mening kommit till uttryck i den föreslagna lagbestämmelsen (24 kap. 19 § RB).

Mot den angivna bakgrunden tillstyrker utskottet förslaget i propositionen vad gäller tidsfristen för omprövningsförhandling efter utredningshäktning och avstyrker bifall till motionerna 127 (yrk. 4) och 129 (yrk. 2).

Häktningsframställningens form m. m. (mot. 127 yrk. 3 och 129 yrk. 1)

Enligt nuvarande regler (24 kap. 12 § RB) skall åklagaren göra en skriftlig häktningsframställning till rätten. I samband med häktningsframställningen skall åklagaren till rätten, den anholdne och hans försvarare överlämna protokoll eller anteckningar över vad som förekommit under förundersökningen i den del de har betydelse för häktningsfrågan. Rätten kan ge anstånd med detta för viss kortare tid. Domstolens frist att sätta ut häktningsförhandling räknas från det häktningsframställningen kommit in till rätten (24 kap. 13 § RB). Inte sällan befordras framställningen från åklagaren till rätten per post.

I propositionen föreslås att den nuvarande ordningen med skriftlig häktningsframställning ersätts med en ordning som tillåter åklagaren att muntligen, t.ex. per telefon, göra häktningsframställning hos rätten. I samband med att en framställning görs skall det brott som misstanken avser samt grunden för häktningsyrkandet och tidpunkten för frihetsberövandet anges. Något krav på att protokoll och anteckningar från förundersökningen t.ex. i form av en häktningspromemoria skall föreligga före eller ens vid häktningsförhandlingen uppställs däremot inte.

Mot förslagen i dessa delar riktas kritik i *motionerna 127 (yrk. 3) och 129 (yrk. 1)*. Motionärerna godtar visserligen att de nya korta tidsfristerna kan göra det nödvändigt att medge muntliga häktningsframställningar. Men ett skriftligt underlag måste enligt deras mening föreligga senast i samband med häktningsförhandlingen. Från rättssäkerhetssynpunkt är det, anför de, nödvändigt att den misstänkte och försvararen får helt klart för sig vad åklagaren grundar sin talan på. Saknas häktningspromemoria torde arbetet

för såväl försvararen som rätten försvåras och tiden för häktningsförhandlingen och rättens protokollsskrivning förlängas. Även vid överprövning i högre rätt är det av vikt att åklagarens häktningspromemoria kan bli föremål för bedömning. I RB bör enligt motionärerna således stadgas att åklagaren i samband med häktningsförhandling skall till rätten samt till den anhållne och hans försvarare överlämna skriftlig häktningsframställning samt protokoll eller anteckningar över vad dittills förekommit under förundersökningen i den mån de har betydelse för prövningen av häktningsfrågan.

Utskottet konstaterar att enighet råder om att de nya reglerna om förkortade tidsfrister för prövning av häktningsfrågor kräver möjlighet att göra häktningsframställning muntligen, företrädesvis per telefon, från åklagaren till behörig person vid domstolen. Utskottet kan för sin del inte se andra nackdelar med ett sådant förfarande jämfört med de skriftliga rutiner som krävs för närvarande än den risk för missförstånd som ligger i att överbringa ett muntligt meddelande. Men sådana missförstånd bör enligt utskottets mening kunna undvikas genom utarbetande av lämpliga rutiner. De fördelar som ligger i muntligheten – främst tidsvinsten – väger enligt utskottets mening över de eventuella nackdelarna, och förslaget tillstyrks alltså av utskottet.

Vad därefter gäller den fråga som tas upp i motionerna 127 och 129, dvs. att skriftlig häktningsframställning samt protokoll och anteckningar från förundersökningen skall ges in av åklagaren senast i samband med häktningsförhandlingen, delar utskottet den bedömning som departementschefen har gett uttryck för i propositionen (s. 44–45). Många gånger torde sålunda åtminstone en anmälan om brottet och ett protokoll över anhållningsförhöret ha upprättats före häktningsförhandlingen, och sådana handlingar bör då lämnas till rätten och den anhållne och dennes försvarare före eller i samband med häktningsförhandlingen. Men ett absolut krav på att handlingar från åklagaren skall behöva föreligga före eller i vart fall vid häktningsförhandlingen skulle enligt utskottets mening kunna äventyra huvudsyftet med reformen, nämligen att domstolsförhandlingen skall kunna äga rum så snart det bara är möjligt efter frihetsberövandet. En ökad muntlighet inför domstolen redan i samband med prövning av häktningsfrågan kan enligt utskottets mening inte heller anses vara till men för rättssäkerheten. Å andra sidan vill utskottet – i viss anslutning till vad departementschefen och lagrådet anför om vikten av precisering av det konkreta handlande som läggs den misstänkte till last – konstatera att den nya ordningen ställer något ökade krav på rättens formulering av beslut och protokoll i häktningsfrågor.

Med det anförda tillstyrker utskottet bifall till propositionens förslag såvitt gäller avskaffande av kravet på skriftlig häktningsframställning och ingivande av förundersökningsanteckningar (24 kap. 12 § RB) och avstyrker bifall till motion 127 (yrk. 3) och 129 (yrk. 1).

Häktning i högre rätt (mot. 128 p. F)

Bestämmelserna i 24 kap. RB gäller även beträffande brott för vilka åtal skall upptas omedelbart av högre rätt. Den i det föregående behandlade nya ordningen med bl. a. obligatorisk förhandling i häktningsfrågan inom fyra

dygn från frihetsberövandet kommer således att gälla även i sådana fall.

Även i det fall en fråga om häktning väcks i ett mål som har fullföljts till högre rätt innebär gällande ordning att reglerna i 24 kap. RB skall tillämpas. Har en åklagare eller en målsägande fullföljt talan mot lägre rätts dom, kan denne alltså i samband därmed eller sedermera framställa ett yrkande om häktning. Enligt 51 kap. 5 § och 55 kap. 5 § RB skall, om det i vadeinlagan resp. revisionsinlagan har framställts ett häktningsyrkande, inlagan genast sändas in till den högre rätten för att denna utan dröjsmål skall kunna pröva häktningsfrågan. Åklagaren kan också anhålla den misstänkte och skall då inom den tid som anges i 24 kap. 12 § RB avlåta en häktningsframställning till den högre rätten. Beträffande förfarandet i högre rätt vid prövning av häktningsfrågor framgår av 20 § att förhandling inte är nödvändig utan att frågan kan avgöras efter ett helt skriftligt förfarande. Om den misstänkte är anhållen, skall beslut meddelas senast fjärde dagen efter den dag då häktningsframställningen kom in till rätten. Om den högre rätten finner att det är nödvändigt med en förhandling, skall förhandlingen hållas så snart det kan ske. Någon närmare tidsfrist för en sådan förhandling anges inte i lagtexten.

I propositionen anförts (s. 57) att kravet i Europakonventionen på ofördröjlig inställelse för att få frågan om frihetsberövande prövad torde gälla även om frågan om frihetsberövande väcks först när ett mål har fullföljts till högre rätt. Därför föreslås i propositionen att den nuvarande möjligheten för högre rätt att avgöra häktningsfrågan utan muntlig förhandling i dessa fall tas bort. Detta föreslås ske genom att reglerna i 24 kap. 20 § RB upphävs. Denna ändring innebär bl. a. att, om åklagaren för att säkerställa häktningsbeslutet har anhållit den tilltalade, samma tidsfrister och samma förfarande kommer att gälla som för häktning vid en tingsrätt.

Regeringsförslaget innebär emellertid inte att kravet på att hålla muntlig förhandling i högre rätt skulle generellt utsträckas till mål där talan fullföljs mot ett av underrätten meddelat beslut i en häktningsfråga. För de fall där den högre rätten beslutar om häktning av en person som är på fri fot föreslås dock att det ställs upp ett krav på muntlig förhandling senast fyra dagar efter det att häktningsbeslutet har verkställts. Detta sker lagtekniskt genom ett hänvisningsstadgande i ett nytt stycke till 51 kap. 8 § och 52 kap. 10 § RB.

Förslaget att kravet på muntlig förhandling inte skall gälla generellt kritiserar i motion 128 (punkt F) under hänvisning till Europakonventionen. Motionärerna förordar att en förhandling också i högre rätt skall äga rum redan i samband med det första beslutstillfället. Motionärerna yrkar också ändring av reglerna i 51 kap. 8 § och 52 kap. 7 § RB som medger att häktning kan beslutas av hovrätt utan kommunikation av häktningsyrkandet med den misstänkte eller hans försvarare. Obligatorisk kommunikation förespråkas.

I denna del vill utskottet – i linje med vad departementschefen och häktningsutredningen har anfört – framhålla att en muntlig förhandling i den högre rätten i sådana fall som här avses för att bli meningsfull skulle förutsätta att den misstänkte inställer sig. Men denne befinner sig ju då på fri fot, och det får antas att han sällan skulle komma att inställa sig. Som departementschefen anför skulle en sådan ordning som motionärerna efterlyser också medföra avsevärda tidsförluster och olägenheter i övrigt, och

något generellt krav på muntlig förhandling i högre rätt i detta skede bör alltså inte ställas upp. Europakonventionens syfte blir som utskottet ser det i stället tillgodosett genom den nyss beskrivna ordningen med förhandling viss kortare tid efter det att ett beslut om häktning har verkställts. Om viss, av utskottet föreslagen, förkortning av denna tid, se ovan s. 29 f.

De invändningar som har framförts mot en obligatorisk muntlig förhandling före ett häkttningsbeslut kan enligt utskottets mening i huvudsak riktas också mot att införa en föreskrift om obligatorisk kommunikation med den misstänkte eller hans försvarare av ett häkttningsyrkande på sätt motionärerna önskar.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion 128 (punkt F) och tillstyrker bifall till propositionens förslag i här berörda avseenden.

Alternativ till häktning (mot. 128 p. C)

I 25 kap. RB finns regler om *reseförbud* och *anmälningsskyldighet*, två icke frihetsberövande tvångsmedel som är avsedda att i givna situationer utgöra alternativ till anhållande och häktning. Med reseförbud avses förbud för en misstänkt att lämna den vistelseort som har anvisats honom. Med anmälningsskyldighet avses skyldighet för den misstänkte att på vissa tider anmäla sig hos polisen. Reseförbud och anmälningsskyldighet, som beslutas av rätten eller åklagaren, är avsedda som alternativ till häktning främst vid flyktfara.

Om det föreligger flyktfara får beslutas om reseförbud eller anmälningsskyldighet vid en lägre grad av brottsmisstanke ("skäligen misstanke") än vad som gäller för häktning enligt gällande rätt. Även när det gäller brottets svårhet är kraven lägre än för häktning. Det räcker med att fängelse kan följa på brottet (25 kap. 1 § första stycket RB). Enligt en generell bestämmelse i 25 kap. 1 § andra stycket RB kan reseförbud och anmälningsskyldighet alltid användas som ett alternativ till anhållande och häktning, om det i och för sig föreligger fulla häktningsskäl men syftet med en häktning kan tillgodoses genom reseförbudet eller anmälningsskyldigheten.

I propositionen föreslås ingen ändring i uppbyggnaden av de redovisade reglerna om reseförbud och anmälningsskyldighet såvitt nu är av betydelse (prop. s. 58 ff). Däremot föreslås i annat sammanhang (prop. s. 31 ff) att den s. k. rallarparagrafen, 24 kap. 1 § andra stycket RB, upphävs. Den medger häktning för mindre allvarliga brott än enligt huvudregeln – det räcker att fängelse kan följa på brottet – om särskilda förutsättningar gäller. Dessa förutsättningar är att den misstänkte inte har stadigt hemvist inom riket och att det skäligen kan befaras att han avviker.

I motion 128 (punkt C) görs gällande att det mot bakgrund av att rallarparagrafen föreslås avskaffad saknas anledning att behålla möjligheten att meddela beslut om reseförbud eller anmälningsskyldighet för sådana ringare fängelsebrott. I stället bör, anför motionärerna, 25 kap. 1 § andra stycket RB göras till huvudregel. Därigenom skulle, menar de, reseförbudets och anmälningsskyldighetens funktion som substitut för anhållande resp. häktning komma fram klarare.

Utskottet anser i och för sig att det saknas anledning att motsätta sig att den

s. k. rallarparagrafen avskaffas. Detta kan dock inte, på sätt motionärerna anser, tas till intäkt för att därmed även skulle bortfalla behovet av att kunna meddela reseförbud eller föreskriva anmälningsskyldighet vid misstanke om sådana i och för sig mindre allvarliga brott det här gäller. Tvärtom anser utskottet i likhet med häktningsutredningen (betänkandet s. 137) och vissa remissinstanser (prop. s. 200–201) att förekomsten av dessa icke frihetsberövande tvångsåtgärder närmast är en förutsättning för att rallarparagrafen skall kunna undvaras. I linje med vad som anförs av en remissinstans anser utskottet att avsaknaden av varje föreskriftsmöjlighet för personer som saknar fast adress och är extremt svårdelgivna skulle kunna uppfattas så att rättsväsendet beträffande dem avstår från möjligheten att genomföra ett domstolsförfarande för prövning av lindrigare fängelsebrott. En sådan utveckling kan utskottet inte ställa sig bakom. Givetvis kan bestämmelsen i första stycket behöva tillämpas även i andra fall än i de som nu beskrivits. Utskottet vill dock understryka att detta ställningstagande inte innebär att utskottet tar avstånd från motionärernas huvudtanke. Tvärtom anser utskottet i likhet med motionärerna att de icke frihetsberövande tvångsmedlen naturligtvis bör användas som alternativ till häktning i så stor omfattning som möjligt. Detta kräver dock inte någon ändring av gällande regler. Utskottet utgår från att riksåklagaren i sitt arbete i anslutning till reformens ikraftträdande på lämpligt sätt fäster åklagarnas uppmärksamhet på vikten av att alternativ till häktning noggrant prövas i varje enskilt fall.

Utskottet avstyrker bifall till motion 128 i här berörd del (punkt C).

Resursfrågor

Enligt arbetsstatistik från åklagarväsendet har antalet anhållna och antalet häktningsframställningar under åren 1982–1986 varit följande.

<i>År</i>	<i>Anhållna</i>	<i>Häktningsframställningar</i>
1982	30 360	9 914
1983	28 747	9 455
1984	26 388	8 855
1985	25 448	8 720
1986	26 172	8 286

Inom riksåklagarens kansli har en arbetsgrupp¹ nyligen gjort den beräkningen att antalet häktningsförhandlingar kan komma att öka med omkring 5 000 per år på grund av de nu föreslagna reglerna om kortare anhållningstider. Huvuddelen av ökningen skulle enligt beräkningen komma att hänföra sig till sådana anhållna som med nuvarande regler frigges på fjärde eller femte dagen efter anhållandet (ca 1 500) och till omhäktningsförhandling efter s. k. utredningshäktning (ca 2 000).

Häktningsutredningen uppskattade för sin del att den samlade effekten av de förändrade reglerna skulle bli en ökning av antalet häktningsförhandlingar med omkring 2 000. Av dessa beräknades ca 1 500 häktningsförhandlingar kunna komma att behöva hållas på veckoslut och helger.

¹ RÅ:s arbetsgrupp angående vissa häktningsfrågor m. m., PM Jour och beredskap m. m., juni 1987.

I propositionen (s. 64 ff) anför departementschefen att han saknar grund för att ifrågasätta utredningens beräkningar men framhåller att reformens effekter är svårbedömda. Domstolsverket, riksåklagaren, rikspolisstyrelsen och kriminalvårdsstyrelsen bör därför, anför det, inom sina verksamhetsområden noga följa utfallet av de nya reglerna och till regeringen anmäla de behov som inte nu kan fullt ut överblickas.

Utskottet vill för sin del i detta sammanhang påpeka att uppgifter om ett ökat antal häktningsförhandlingar givetvis inte kan tolkas som en motsvarande ökning av antalet frihetsberövade personer som en följd av reformen.

Efter förslag i 1987 års budgetproposition (prop. 1986/87:100 bil. 4, s. 47, 50, 61 och 65) har riksdagen under våren 1987 beslutat att anslagen till polisväsendet, åklagarväsendet och de allmänna domstolarna för budgetåret 1987/88 skall räknas upp med 1 milj., 2 milj. resp. 2 milj. kr. med anledning av de aviserade nya reglerna om anhållande och häktning (JuU 1986/87:23 rskr. 201, JuU 19 rskr. 142 samt JuU 25 rskr. 202). I den nu förevarande propositionen föreslås ingen medelsanvisning med anledning av reformen. Däremot redovisas vissa åtgärder av administrativ karaktär, som avses bli vidtagna av regeringen främst vad gäller den lokala polisorganisationen (prop. s. 67).

I motionerna 127 (yrk. 1 och 2) och 129 (yrk. 3) görs gällande att regeringen har underskattat behovet av personella och ekonomiska förstärkningar till polisen, åklagarna och domstolarna. Redan nu är arbetssituationen pressad enligt motionärerna, och de nya reglerna kräver ökade arbetsinsatser. Ytterligare personalförstärkningar krävs alltså, menar motionärerna, som utan närmare preciseringar av behovens storlek vill att riksdagen skall som sin mening ge regeringen detta till känna. I motion 127 begärs också att riksdagen hos regeringen begär ett nytt förslag till finansiering av de i propositionen föreslagna åtgärderna.

Utskottet finner i likhet med departementschefen att de totala effekterna av den förestående reformen är svårbedömda. Eftersom det huvudsakliga syftet med reformen är att snabbare än för närvarande låta ett frihetsberövande bli föremål för domstolsprövning torde det dock vara rimligt att anta att antalet häktningsförhandlingar kommer att öka. Att redan nu försöka göra någon antalsmässig beräkning av denna ökning, som med rimlig grad av säkerhet skulle kunna läggas till grund för bedömningar som avviker från dem som regeringen hittills har gjort, är enligt utskottets mening inte möjligt. Utskottet utgår emellertid ifrån att i det förberedelsearbete för reformens genomförande som pågår i regeringskansliet och i det regelbundna budgetarbetet särskilt kommer att övervägas behovet av ytterligare resurstillskott. Utskottet utgår också ifrån att dessa överväganden sker i nära samråd med de närmast berörda centralmyndigheterna och med Sveriges advokatsamfund. Som framgår av vad utskottet anför i det följande om ikraftträdandet torde inte för närvarande påkallas någon medelsanvisning för innevarande budgetår utöver den som enligt vad nyss sagts redan har beslutats.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna 127 (yrk. 1 och 2) och 129 (yrk. 3).

Enligt gällande regler är domstolarna skyldiga att hämta in utdrag av kriminalregistret bl. a. när en framställning om häktning görs [3 § kriminalregisterkungörelsen (1973:58)]. Enligt föreskrift i 8 § första stycket lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister skall utdrag av registret meddelas när framställning därom görs 1. av domstol eller allmän åklagare; 2. av justitiekanslern, justitieombudsman, rikspolisstyrelsen eller datainspektionen; eller 3. av myndighet som äger besluta om frihetsberövande åtgärd enligt lagarna om utlämning för brott eller utlänningslagen med anledning av ärende vari fråga uppkommit om sådan åtgärd. Till de sistnämnda myndigheterna hör bl. a. statens invandrarverk.

I propositionen föreslås att 8 § lagen om allmänt kriminalregister kompletteras med en bestämmelse enligt vilken regeringen skall kunna förordna att en myndighet som avses i paragrafens första stycke får ha terminalåtkomst till registret.

Som skäl för förslaget, till vilket initiativet ursprungligen togs av domstolsverket, anförs i propositionen i huvudsak följande. De korta tidsfrister som i fortsättningen skall gälla före häktningsförhandlingen förutsätter att domstolarna snabbt kan få tillgång till utdrag ur kriminalregistret. En terminalåtkomst kan därvid innebära fördelar från både effektivitets- och rättssäkerhetssynpunkt. Domstolarna skulle få tillgång till mer aktuella kriminalregisterutdrag än för närvarande är möjligt. En snabbare tillgång till sådana utdrag är också ägnad att allmänt sett påskynda handläggningen i mål där den tilltalade är berövad friheten. Samtidigt framhålls i propositionen att det inte finns tillräckligt underlag för att nu närmare ta ställning till i vilken utsträckning praktiska och ekonomiska förutsättningar finns för att bygga ut ett system med terminaler vid domstolarna och att under alla omständigheter en viss försöksverksamhet torde krävas (prop. s. 107).

I motion 130 begärs avslag på propositionen i här berörd del. Motionärerna anser att förslaget innehåller flera brister främst vad gäller sekretessskyddet. Det finns, anför de, ingen redovisning för hur de mycket känsliga säkerhetsfrågorna skall lösas, enbart en hänvisning till att detta är en uppgift för datainspektionen. Denna brist har också påtalats av flertalet remissinstanser, anför motionärerna, som också framhåller att eftersom föredragande statsrådet anser att de nya fristerna för häktning måste kunna fungera i ett inledningsskede utan att domstolarna har terminalåtkomst, så bör detta kunna vara möjligt även fortsättningsvis.

Utskottet vill först erinra om att utskottet vid ett par tidigare tillfällen haft anledning att ta ställning till frågor om terminalåtkomst till rikspolisstyrelsens register (se JuU 1984/85:12 s. 20 ff om tullens spaningsregister m. m. och JuU 1986/87:2 y angående riksdagens revisorers förslag 1985/86:23 om bl. a. rätt för statens invandrarverk att erhålla terminalåtkomst till polisens person- och belastningsregister). Utskottet har i dessa ärenden uttalat bl. a. att det enligt utskottets mening av integritetsskäl är en naturlig utgångspunkt att åtkomsten till uppgifter i centrala dataregister begränsas i största möjliga utsträckning. I linje härmed har utskottet framhållit att integritetsaspekterna måste tillmätas utomordentligt stor betydelse samt betonat vikten av att den

integritetskänsliga information det gällde i de sammanhang som då var aktuella blir tillgänglig endast för sådana befattningshavare vid andra myndigheter som har ett oundgängligt behov av informationen. Utskottet har mot den angivna bakgrunden tillstyrkt att en begränsad krets av behöriga tjänstemän i brottsbeivrande verksamhet inom tullen kan erhålla terminaltillgång till polisregistren men avstyrkt tillgång för tjänstemän vid statens invandrarverk till person- och belastningsregistret.

Beträffande det nu föreliggande förslaget att öppna en laglig möjlighet för domstolarna att få terminalåtkomst till kriminalregistret anför i propositionen (s. 107) att ett system med terminalåtkomst till kriminalregistret självfallet måste byggas upp så att det skapas garantier för att den integritetskänsliga information som finns i registret inte kommer i orätta händer. Det anförts vidare att tekniken numera medger att säkerheten görs betryggande; risken för missbruk kan minimeras genom att olika kontrollfunktioner byggs in i systemet. Det framhålls också att personalen vid domstolarna har stor erfarenhet av att handskas med känslig information. Härutöver anför föredragande statsrådet bl. a. följande (s. 108):

Jag vill slutligen på nytt understryka att jag anser det av synnerlig vikt att rätten till terminalåtkomst knyts till noggranna behörighetsregler. Vidare bör förfrågningar och uttag av utdrag via terminal registreras på sådant sätt att det blir möjligt att i efterhand få veta vem som har gjort dem. Alla tekniska möjligheter att få ett tillfredsställande skydd mot obehörigt utnyttjande av informationen i registret skall givetvis begagnas. Jag förutsätter att datainspektionen kommer att utarbeta sådana föreskrifter efter samråd med rikspolisstyrelsen och domstolsverket. Det finns också anledning i detta sammanhang peka på straffbestämmelsen om dataintrång i datalagen; den som olovligen bl. a. bereder sig tillgång till ADB-upptagning kan dömas till böter eller fängelse i högst två år. Även försök eller förberedelse till dataintrång är straffbart.

Slutligen redovisar statsrådet att avsikten är att genom en föreskrift i kriminalregisterkungörelsen begränsa domstolarnas rätt till terminalåtkomst till att avse uppgifter om personer som begärts häktade eller som är tilltalade för andra brott än bötesbrott, dvs. de kategorier för vilka det föreligger en skyldighet att inhämta utdrag ur kriminalregistret.

Utskottet anser att de uttalanden som sålunda har gjorts i propositionen i allt väsentligt överensstämmer med den restriktiva uppfattning som utskottet tidigare i liknande ärenden har gjort sig till tolk för. Utskottet fäster vid sitt ställningstagande avseende vid det förhållandet att kriminalregistret – till skillnad från de i tidigare sammanhang aktuella polisregistren – innehåller uppgifter enbart om lagakraftvunna domar på fängelse eller motsvarande påföljder och att, som framhålls i propositionen, domstolarnas personal har lång erfarenhet av att handskas varsamt med känsliga personuppgifter. Dessutom gallras uppgifterna automatiskt bort efter viss tid. Dessa omständigheter bör enligt utskottets mening tillsammanantagna vara ägnade att stilla den oro för integritetskränkningar som motionärerna har gett uttryck åt. Härtill kommer att en förutsättning för den nya ordningen – såsom utskottet tidigare inskräpt – är att ifrågavarande tjänstemän ges en personlig behörighetskod samtidigt som systemet görs sådant att det registrerar varje enskild transaktion. Eftersom det enligt utskottets uppfattning är uppenbart att

påtagliga vinster står att hämta i form av snabbhet och effektivitet i arbetet hos domstolarna, bör den av regeringen föreslagna lagändringen genomföras nu. Härigenom kan de berörda myndigheterna i mindre skala och på försök prova ut det bästa och säkraste terminalsystemet.

Med det anförda tillstyrker utskottet förslaget till ändring i 8 § lagen om allmänt kriminalregister och avstyrker bifall till motion 130.

Ikraftträdande

I propositionen föreslås att de nya reglerna beträffande anhållande och häktning skall träda i kraft den dag regeringen bestämmer. Ikraftträdandet av ändringen i lagen om allmänt kriminalregister har föreslagits till den 1 juli 1987.

Som skäl för att inte föreslå någon bestämd tidpunkt för ikraftträdandet av häkningsreformen anför i propositionen det förberedelsearbete som behövs bl. a. för att bygga upp veckoslutsberedskapen och för att utfärda eller ändra åtskilliga författningar med verkställighetsföreskrifter. Vid tidpunkten för dessa uttalanden (februari 1987) uppgav sig departementschefen ha siktet inställt på att reformen skulle genomföras kring årsskiftet 1987-1988.

Utskottet anser att det är angeläget att de nya reglerna om en snabbare domstolsprövning av straffprocessuella frihetsberövanden, som syftar till att öka rättssäkerheten för den misstänkte, kan träda i kraft så snart som möjligt. Ett ikraftträdande vid årsskiftet 1987-1988 framstår dock numera som varken lämpligt eller möjligt. Enligt utskottets bedömning bör ikraftträdandet av de nya reglerna om anhållande och häktning m. m. kunna ske under våren 1988.

Ändringen i lagen om allmänt kriminalregister bör kunna träda i kraft den 1 januari 1988.

Övrigt

I propositionen föreslås beträffande 52 kap. 10 § RB dels att paragrafen tillförs ett nytt andra stycke, dels att det vidtas vissa språkliga ändringar i den lagtext som anges som lagrummets gällande lydelse. Därvid har inte iakttagits att riksdagen nyligen (prop. 1986/87:89, JuU 31, rskr. 278) beslutat en ändring av 52 kap. 10 § som innebär att lagrummet fr. o. m. den 1 januari 1988 givits en annan språklig utformning än den som nu föreslås samt tillförts ett andra stycke. Utskottet anser att det nu föreslagna nya stycket bör föras till paragrafen i dess nyligen beslutade nya lydelse som ett tredje stycke. Därvid bör också ske en redaktionell jämkning i andra stycket. Den av utskottet föreslagna lydelsen av paragrafen framgår av utskottets hemställan nedan.

Utöver vad som sagts i det föregående har utskottet inte något att anföra med anledning av propositionen eller motionerna.

Utskottet hemställer

1. beträffande *alternativ till häktning*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ju128 i denna del (punkt C),

2. beträffande *de särskilda häktningsgrunderna*

att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Ju128 i denna del (punkt A) och motion 1986/87:Ju816 i denna del och med bifall till proposition 1986/87:112 antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken såvitt avser 24 kap. 1 § första stycket, 2 § och 21 § samt 25 kap. 1 §,

3. beträffande *häktning vid svåra brott*

att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Ju128 i denna del (punkt E) och med bifall till propositionen antar det under moment 2 nämnda lagförslaget såvitt avser 24 kap. 1 § andra stycket,

4. beträffande *utredningshäktning*

att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Ju128 i denna del (punkt B) godkänner vad utskottet anfört i detta hänseende,

5. beträffande *tidsfristen för omprövningsförhandling*

att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Ju127 i denna del (yrk. 4) och motion 1986/87:Ju129 i denna del (yrk. 2) godkänner vad utskottet anfört i detta hänseende,

6. att riksdagen med bifall till propositionen antar *dels* det under moment 2 nämnda lagförslaget såvitt avser 24 kap. 3 och 19 §§, *dels* det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål,

7. beträffande *tidsfristen för domstolsprövning*

att riksdagen med avslag på motion 1985/86:Ju702 och med anledning av propositionen antar det under moment 2 nämnda lagförslaget såvitt avser 24 kap. 13 § andra stycket och 17 § fjärde stycket, dock med den ändringen att lagrummen ges följande som *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

*Regeringens förslag**Utskottets förslag*

24 kap.

13 § andra stycket

Häktningsförhandlingen får aldrig hållas senare än *fjärde dagen* efter det att den misstänkte greps eller anhållningsbeslutet verkställdes.

Häktningsförhandlingen får aldrig hållas senare än *fyra dygn* efter det att den misstänkte greps eller anhållningsbeslutet verkställdes.

17 § fjärde stycket

När en anmälan enligt tredje stycket har gjorts, skall rätten samma dag eller senast dagen därefter hålla förhandling i häktningsfrågan. Om det finns synnerliga skäl får förhandlingen dock hållas senare. Häktningsförhandlingen får aldrig

När en anmälan enligt tredje stycket har gjorts, skall rätten samma dag eller senast dagen därefter hålla förhandling i häktningsfrågan. Om det finns synnerliga skäl får förhandlingen dock hållas senare. Häktningsförhandlingen får aldrig

hållas senare än *fjärde dagen* efter det att häktningsbeslutet har verkställts eller hindret för den misstänktes närvaro vid rätten har upphört.

hållas senare än *fyra dygn* efter det att häktningsbeslutet har verkställts eller hindret för den misstänktes närvaro vid rätten har upphört.

JuU 1987/88:7

8. beträffande *utgångspunkt för fristberäkningen*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ju128 i denna del (punkt D delvis),

9. beträffande *anmälan till åklagare*

att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Ju128 i denna del (punkt D delvis) och med bifall till propositionen antar det under moment 2 nämnda lagförslaget såvitt avser 24 kap. 8 §,

10. beträffande *uppföljning och redovisning till riksdagen*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ju128 i denna del (punkt D delvis) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,

11. beträffande *häktningsframställningens form m. m.*

att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Ju127 i denna del (yrk. 3) och motion 1986/87:Ju129 i denna del (yrk. 1) och med bifall till propositionen antar det under moment 2 nämnda lagförslaget såvitt avser 24 kap. 12 §,

12. beträffande *häktning i högre rätt*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ju128 i denna del (punkt F),

13. att riksdagen med anledning av propositionen antar det under moment 2 nämnda lagförslaget såvitt avser 52 kap. 10 § dock med den ändringen att paragrafen ges följande som *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

Lydelse enligt SFS 1987:747

Utskottets förslag

52 kap.

10 §

Om det är nödvändigt för utredningen i målet att en part eller någon annan hörs muntligen, får hovrätten förordna om detta på lämpligt sätt. Hovrätten förordnar om inställandet av den som är anhållen eller häktad.

Vad som sägs i 43 kap. 8 § fjärde stycket gäller även vid förhör enligt denna paragraf.

Vad som sägs i 43 kap. 8 § fjärde stycket gäller även vid förhör enligt första stycket.

Om hovrätten beslutat häkta någon som inte är närvarande vid rätten, skall 24 kap. 17 § tredje och fjärde styckena tillämpas.

14. att riksdagen med bifall till propositionen antar det under moment 2 nämnda lagförslaget i den mån det inte omfattas av utskottets hemställan i det föregående,

15. att riksdagen med bifall till propositionen antar de genom propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid,

2. lag om ändring i lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom,

16. beträffande *resursfrågor*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Ju127 i denna del (yrk. 1 och 2)
och motion 1986/87:Ju129 i denna del (yrk. 3),

17. beträffande *terminalåtkomst till kriminalregistret*
att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Ju130 och med bifall till
propositionen antar det genom propositionen framlagda förslaget till
lag om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister, dock
med den ändringen att tidpunkten för lagens ikraftträdande bestäms
till den 1 januari 1988.

Stockholm den 17 november 1987

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Pettersson i
Helsingborg (s), Helge Klöver (s), Björn Körlof (m), Ulla-Britt Åbark (s),
Gunilla André (c), Hans Göran Franck (s), Birthe Sörestedt (s), Elving
Andersson (c), Göran Magnusson (s), Eva Johansson (s), Göran Ericsson
(m), Lars Sundin (fp) och Jerry Martinger (m).

Reservationer

1. De särskilda häktningsgrunderna (mom. 2)

Hans Göran Franck (s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 27 som börjar med "I motion" och
slutar med "enskilda fallen" bort ha följande lydelse:

I motion 128 framhålls att den föreslagna nya formuleringen "risk för" ett
häktningsgrundande beteckande innebär att kraven för häktning ställs alltför
lågt jämfört med tidigare. Särskilt allvarligt är detta enligt motionärernas
mening i fråga om häktningsgrunden "fortsatt brottslig verksamhet".
Motionärerna förespråkar – i första hand – att bristen avhjälpas genom att
beviskravet "påtaglig risk" i stället används i lagtexten.

Motsvarande tveksamhet till regeringsförslaget i denna del har också
redovisats av lagrådet. Även utskottet hyser för sin del oro för att det
föreslagna uttryckssättet "risk för" kan komma att medföra att också en
mycket låg risk tas till intäkt för ett frihetsberövande. Men för häktning bör
enligt utskottets mening krävas att risken är inte bara beaktansvärd och
konkret utan även påtaglig. Detta bör då komma till uttryck även i lagtexten.
Utskottet gör den bedömningen att det av motionärerna förespråkade
uttrycket "påtaglig risk", som också överensstämmer med häktningsutred-
ningens förslag, är det som mest adekvat uttrycker den innebörd som
utskottet menar att bestämmelsen bör ha. Därmed skulle också den effekten
uppnås att häktningsgrunden recidivfara inte skulle kunna användas slentri-
anmässigt, något som enligt utskottets mening tidvis har skett enligt
nuvarande ordning. Till skillnad från vad som antas i propositionen – och i

motion 816 – är det nämligen enligt utskottets uppfattning så att domstolarna i betydande omfattning använder sig av häktningsgrunden recidivfara och att det inte har framkommit något skäl att ge domstolarna signaler om en ännu mera frekvent användning, snarare tvärtom.

Utskottet vill tillägga att man med utskottets synsätt också vinner den fördelen att beviskravet inte heller sänks beträffande kollusionsfara och flyktfara.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion 816. Utskottet tillstyrker bifall till propositionen i här berörda delar (24 kap. 1 § första stycket, 2 § och 21 § samt 25 kap. 1 §) med de ändringar som utskottet med anledning av motion 128 i denna del (punkt A) har förordat i det föregående och som framgår av utskottets hemställan nedan.

I detta sammanhang vill utskottet något beröra den betydelsefulla proportionalitetsprincipen. Enligt utskottets synsätt är det utomordentligt angeläget att tillämpningen av reglerna om de personella tvångsmedlen sker under strikt iakttagande av proportionalitetsprincipen. Om denna, se förutom häktningsutredningens betänkande även tvångsmedelskommitténs betänkande (SOU 1984:54) Tvångsmedel – Anonymitet – Integritet och betänkandet (SOU 1986:39) Skatteutredningar av utredningen om säkerhetsåtgärder m. m. i skatteprocessen. Frågan om att lagfästa proportionalitetsprincipen övervägs för närvarande inom regeringskansliet. Det är enligt utskottets mening angeläget att förslag till lagstiftning i denna sak snarast föreläggs riksdagen.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *de särskilda häktningsgrunderna*

att riksdagen med avslag på motion 1986/87:Ju816 i denna del och med anledning av motion 1986/87:Ju128 i denna del (punkt A) samt med anledning av proposition 1986/87:112 antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken såvitt avser 24 kap. 1 § första stycket, 2 § och 21 § samt 25 kap. 1 §, dock med den ändringen att i var och en av paragraferna ordet "risk" ersätts av orden "påtaglig risk".

2. Utredningshäktning (mom. 4)

Hans Göran Franck (s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 26 som börjar med "Vad först" och slutar med "(punkt B)" bort ha följande lydelse:

Vad först gäller den föreslagna möjligheten till s. k. *utredningshäktning* redan vid skäligen misstanke om brott (24 kap. 3 § RB lagförslaget) är denna enligt utskottets mening betänkelig ur rättssäkerhetssynpunkt. Det kan enligt utskottets bedömning befaras att det lägre beviskravet kommer att användas i alltför stor omfattning och i situationer där det inte är påkallat med ett frihetsberövande. Utskottet kan heller inte se att de förkortade anhållningsfristerna i sig skulle medföra behov av att sänka det gällande beviskravet "sannolika skäl" för misstanke om brott. Utskottet avstyrker därför bifall till regeringens förslag vad gäller utredningshäktning och förordar att riksdagen

med anledning av motion 128 i denna del (punkt B) avslår förslaget till 24 kap. 3 § RB och de bestämmelser i övrigt i förslaget som ansluter till denna paragraf.

JuU 1987/88:7

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *utredningshåktning*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ju128 i denna del (punkt B) godkänner vad utskottet anfört i detta hänseende.

3. Tidsfristen för omprövningsförhandling (mom. 5)

Björn Körlof (m), Göran Ericsson (m) och Jerry Martinger (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 33 med "Utskottet anser" och slutar på s. 34 med "(yrk. 2)" bort ha följande lydelse:

I likhet med motionärerna anser utskottet att förslaget i denna del innebär en betänklig försämring jämfört med gällande ordning. Sålunda kommer, om förslaget genomförs, en person att kunna vara berövad sin frihet i elva dagar enbart på grund av att han är skäligen misstänkt för brott. Den nuvarande ordningen ger här utrymme för ett frihetsberövande på motsvarande grad av misstanke i högst nio dagar. Att den nya ordningen innebär att en domstolsprövning skall ske efter högst fyra dygns frihetsberövande är enligt utskottets mening inte tillräckligt för att undanröja betänkligheterna. Utskottet förordar därför att riksdagen med anledning av motionerna 127 och 129 vidtar den ändringen i regeringsförslaget att den längsta tid som får förflyta mellan ett beslut om utredningshåktning och omprövningsförhandling enligt 24 kap. 19 § lagförslaget bestäms till högst fem dygn. Den av utskottet förordade ändringen i lagförslaget framgår av utskottets hemställan nedan.

dels att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *tidsfristen för omprövningsförhandling*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ju127 i denna del (yrk. 4) och motion 1986/87:Ju129 i denna del (yrk. 2) godkänner vad utskottet anfört i detta hänseende.

4. Utskottets hemställan under moment 6

Hans Göran Franck (s) anser – under förutsättning av bifall till reservation 2 – att utskottets hemställan under moment 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen *dels* avslår det under moment 2 nämnda lagförslaget såvitt avser 24 kap. 3 och 19 §§ samt det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, *dels* beslutar att de härav föranledda följdändringarna i de av regeringen framlagda lagförslagen skall vidtas, *dels* beslutar att de ändringar skall vidtas i paragrafnumreringen i det under moment 2 nämnda lagförslaget som följer av vad utskottet nu hemställt.

Björn Körlof (m), Göran Ericsson (m) och Jerry Martinger (m) anser – under förutsättning av bifall till reservation 3 – att utskottets hemställan under moment 6 bort ha följande lydelse:

6. att riksdagen med anledning av propositionen antar *dels* det under moment 2 nämnda lagförslaget såvitt avser 24 kap. 3 och 19 §§, dock med den ändringen att i 19 § orden "en vecka" byts ut mot "fem dygn", *dels* det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål.

6. Häktningframställningens form m. m. (mom. 11)

Björn Körlof (m), Göran Ericsson (m) och Jerry Martinger (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Vad därefter" och slutar med "(yrk. 1)" bort ha följande lydelse:

Vad därefter gäller önskemålet i motionerna 127 och 129, dvs. att skriftlig häktningframställning samt protokoll och anteckningar från förundersökningen skall ges in av åklagaren senast i samband med häktningsförhandlingen, delar utskottet denna motionärernas uppfattning på de skäl som har anförts av dem. Utskottet föreslår därför att det i RB behålls en regel som ålägger åklagaren att ge in dessa handlingar men med den förändringen i sak att senaste tidpunkten anges till tiden för häktningsförhandlingen. Utskottets förslag till lagreglering framgår av utskottets hemställan nedan.

dels att utskottets hemställan under moment 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *häktningframställningens form m. m.*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ju127 i denna del (yrk. 3) och motion 1986/87:Ju129 i denna del (yrk. 1) och med anledning av propositionen antar det under moment 2 nämnda lagförslaget såvitt avser 24 kap. 12 §, dock med den ändringen att till paragrafen fogas ett nytt fjärde stycke av följande lydelse: "Senast i samband med häktningsförhandlingen skall till rätten samt till den anhållne och hans försvarare överlämnas skriftlig häktningframställning samt protokoll eller anteckningar över vad dittills förekommit under förundersökningen i den mån de har betydelse för prövningen av häktningsfrågan."

7. Resursfrågor (mom. 16)

Björn Körlof (m), Göran Ericsson (m) och Jerry Martinger (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 39 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "(yrk. 3)" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner i likhet med motionärerna att regeringen hittills har allvarligt underskattat de resursbehov som reformen kommer att dra med sig. Detta visar inte minst de beräkningar som har gjorts inom riksåklagarens kansli och som utskottet har redovisat i det föregående. Med hänsyn till vad

utskottet anför i det följande om ikraftträdandet torde det dock inte vara påkallat med någon medelsanvisning för innevarande budgetår utöver den som enligt vad nyss sagts redan har beslutats. Utskottet vill dock starkt understryka att utskottet förväntar sig att förslag om ytterligare resurstillskott till polis, åklagare och domstolar kommer att läggas fram för riksdagen i 1988 års budgetproposition. Detta bör riksdagen med anledning av motionerna 127 och 129 i dessa delar som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *resursfrågor*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ju127 i denna del (yrk. 1 och 2) och motion 1986/87:Ju129 i denna del (yrk. 3) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför i detta hänseende.

8. Terminalåtkomst till kriminalregistret (mom. 17)

Karin Ahrlund (fp) och Lars Sundin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 41 med "Utskottet anser" och slutar på s. 42 med "motion 130" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att de uttalanden som gjorts i propositionen är alltför bristfälliga. De kan inte heller anses ge klart uttryck för den restriktiva uppfattning som utskottet tidigare i liknande ärenden har gjort sig till tolk för. Utskottet anser därför att regeringen innan ett bemyndigande av den föreslagna typen kan ges måste för riksdagen bättre redovisa förslag till hur de mycket känsliga säkerhetsfrågorna skall lösas i praktiken. Som motionärerna också framhåller kan ett sådant ställningstagande från riksdagens sida inte på något sätt anses äventyra genomförandet av häktningsreformen.

Med det anförda avstyrker utskottet – med bifall till motion 130 – regeringens förslag såvitt avser ändring i lagen om allmänt kriminalregister.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 42 som börjar med "Ändringen i" och slutar med "januari 1988" bort utgå,

dels att utskottets hemställan under moment 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *terminalåtkomst till kriminalregistret*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ju130 avslår det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister.

Särskilda yttranden

1. Häktning vid svåra brott (mom. 3)

Hans Göran Franck (s) anför:

I likhet med motionärerna har jag den uppfattningen att den nuvarande bestämmelsen i 24 kap. 1 § tredje stycket (andra stycket regeringsförslaget) vid en prövning av Europadomstolen skulle kunna anses strida mot

Europakonventionens förbud mot obligatorisk häktning. Bestämmelsen innebär nämligen genom sin uppbyggnad en närmast omvänd bevisbörda för den misstänkte på det sättet att det måste göras uppenbart att det saknas skäl till häktning. Det står enligt min bedömning klart att de möjligheter till häktning som ges enligt 24 kap. 1 § första stycket borde vara fullt tillräckliga även när det brott som misstanken gäller är så allvarligt att straffminimum är två års fängelse eller däröver. Jag anser därför att när nu en anpassning till Europakonventionens krav sker i fråga om häktningsbestämmelserna i övrigt så hade tillfället bort tas till vara även i fråga om den här aktuella bestämmelsen. Man får utgå från att saken uppmärksammas av regeringskansliet.

2. Utgångspunkt för fristberäkningen (mom. 8)

Hans Göran Franck (s) anför:

Jag hyser i likhet med lagrådet och utskottet osäkerhet inför frågan om vilken tidpunkt som med hänsyn till konventionsorganens krav bör väljas som utgångspunkt för fristberäkningen när ett gripande har föregåtts av ett kvarhållande eller medtagande för förhör på grund av brottsmisstanke. Frågan måste också anses ha fått en större praktisk betydelse genom den begränsning av den längsta fristen fram till domstolsprövning som utskottet har förordat.

Härtill kommer enligt min mening följande. I många fall föregås anhållandet av en hämtning eller motsvarande. År 1984 gällde detta en femtedel av de anhållna (SOU 1985:27 s. 250). Enligt andra undersökningar gäller att av 70 000 misstänkta var 48 % gripna, 16 % hämtade och 37 % medtagna till förhör. Och 33 % av de hämtade anhölls (SOU 1977:50 s. 263).

Mot denna bakgrund anser jag i linje med vad motionärerna har anfört att det i de fall där ett gripande föregås av medtagande, hämtning eller kvarhållande för förhör framstår som rimligt att räkna med också denna tid som en tid för frihetsberövande. Även om de nu aktuella instituten inte räknas som straffprocessuella tvångsmedel innebär de ändå i praktiken en sådan inskränkning i den berörda personens rörelsefrihet att de borde jämföras med ett gripande i dessa sammanhang, om de sedermera övergår i ett anhållande och föranleder häktningsframställning. En sådan ordning skulle också enligt min bedömning underlätta för ingripandemyndigheterna att bedöma vilken utgångspunkt beräkningen fram till domstolsprövning skall ha. Ett riktmärke för det fortsatta lagstiftningsarbetet på området bör vara att åstadkomma en lagreglering som tillgodoser dessa synpunkter.

3. Anmälan till åklagare (mom. 9)

Hans Göran Franck (s) anför:

Vad gäller frågan om det behövs en lag i närmare angiven tidsfrist än det nuvarande "skyndsamt" för att ange när ett gripande eller motsvarande skall anmälas av polisen till åklagaren vill jag göra följande uttalande. Visserligen görs den längsta tidsfristen för ett frihetsberövande utan domstolsförhand-

ling i fortsättningen exakt (fyra dygn) och utgångspunkten för beräkningen blir tidpunkten för gripandet och inte som i dag anhållningsbeslutet. Detta kommer i och för sig naturligtvis att motverka fördröjningar av ärendet hos polismyndigheten. Men jag anser ändå i likhet med motionärerna att det vore att föredra att det redan i lagen preciserades den tid som den gripne får vara berövad friheten utan att gripandet anmäls till åklagaren. Jag anser mig emellertid inte på det material som föreligger i ärendet kunna ange hur denna tid skall preciseras. Detta kräver närmare analys. Ett riktmärke för det fortsatta lagstiftningsarbetet på området bör vara att åstadkomma en lagreglering som tillgodoser dessa synpunkter.

4. Häktning i högre rätt (mom. 12)

Hans Göran Franck (s) anför:

I denna del hyser jag sympati för vad motionärerna har anfört. De farhågor som har framförts i propositionen för att den misstänkte inte skulle inställa sig till en förhandling i högre rätt när frågan om att häkta honom skall prövas är enligt min mening egentligen inte tillräckligt bärande skäl mot en sådan ordning. Tvärtom ligger det i sakens natur och följer av våra konventionsåtaganden att en domstol i princip inte borde besluta om frihetsberövande åtgärder utan att ha hört den berörda personen åtminstone om denne inte avstår från inställelse. Än mindre bör, kan det sägas, sådana beslut kunna fattas utan att den berörde har fått del av begäran om att han skall berövas friheten. Ett riktmärke för det fortsatta lagstiftningsarbetet på området bör vara att åstadkomma en lagreglering som tillgodoser dessa synpunkter.

Innehållsförteckning

JuU 1987/88:7

Sammanfattning	1
Propositionen m. m.	2
Propositionens lagförslag	3
Motionerna	21
Utskottet	22
Inledning	22
Propositionens huvudsakliga innehåll	23
Utskottets bedömning	24
Inledning	24
Häktningsföresättningsarna	24
Förfarandet vid prövning av frågor om häktning m. m. ...	28
Fristerna	28
Propositionen	28
Motionerna	28
Tidsfristen för frihetsberövande utan domstolsprövning (mot. 702)	28
Utgångspunkten för fristberäkningen (mot. 128 p. D)	30
Tidsfristen för omprövningsförhandling efter utredningshäktning (mot. 127 yrk. 4 och 129 yrk. 2)	33
Häktningsframställningens form m. m. (mot. 127 yrk. 3 och 129 yrk. 1)	34
Häktning i högre rätt (mot. 128 p. F)	35
Alternativ till häktning (mot. 128 p. C)	37
Resursfrågor	38
Terminalåtkomst till kriminalregistret (mot. 130)	40
Ikraftträdande	42
Övrigt	42
Hemställan	43
Reservationer	45
1. De särskilda häktningsgrunderna (mom. 2) (s)	45
2. Utredningshäktning (mom. 4) (s)	46
3. Tidsfristen för omprövningsförhandling (mom. 5) (m) ...	47
4. Utskottets hemställan under moment 6 (s)	47
5. Utskottets hemställan under moment 6 (m)	48
6. Häktningsframställningens form m. m. (mom. 11) (m) ...	48
7. Resursfrågor (mom. 16) (m)	48
8. Terminalåtkomst till kriminalregistret (mom. 17) (fp) ...	49
Särskilda yttranden	49
1. Häktning vid svåra brott (mom. 3) (s)	49
2. Utgångspunkt för fristberäkningen (mom. 8) (s)	50
3. Anmälan till åklagare (mom. 9) (s)	50
4. Häktning i högre rätt (mom. 12) (s)	51